

KÉZIKÖNYV A MINŐSÉGI ELVEKRŐL

Quality Principles for cultural Web Sites: a handbook

Fordította: Bárány Barbara

Lektorálta: Rónai Iván

Budapest

2004. szeptember 13.

TARTALOM

Közreműködők

Köszönet

Előszó

Bevezető

Hogyan használjuk ezt a kézikönyvet?

I. Átlátható

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

II. Hatékony

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

III. Karbantartott

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

IV. Elérhető

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

V. Felhasználó-központú

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

VI. Interaktív

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

VII. Többnyelvű

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

VIII. Átjárható

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

IX. Jogkövető

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

X. Hosszú távú megőrzés

Általános ismertetés

Magyarázat

Kritériumok

Ellenőrzőlista

Gyakorlati tesztek

Az elvek prioritási mátrixa

Következtetések

Minerva referenciák

Közreműködők

Quality Principles Handbook Edited by Minerva Working Group 5

Kézikönyv a minőségi elvekről. Szerk.: Minerva 5. Munkacsoport

Identification of user needs, contents and quality criteria for Cultural Web Applications

A felhasználói igények, tartalmi és minőségi követelmények a kulturális web alkalmazásoknál.

Activity Promoter

Támogató:

Henry INGBERG, General Secretary of the Ministry of the French Community, BELGIUM

Co-ordinator:

Isabelle DUJACQUIER, Ministry of the French Community, BELGIUM

A szöveget gondozta az alábbiakból álló európai szerkesztőbizottság:

Eelco BRUINSMA, expert of Ministry of Education, Culture, Science, THE NETHERLANDS

Ciaran CLISSMAN, expert of the Presidency of EU, IRELAND

David DAWSON, The Council for Museums, Archives and Libraries, UNITED KINGDOM

Isabelle DUJACQUIER, Ministry of the French Community, BELGIUM

Pierluigi FELICIATI, Ministero per i Beni e le Attività Culturali, ITALY

Fedora FILIPPI, Ministero per i Beni e le Attività Culturali, ITALY

Muriel FOULONNEAU, University of Illinois at Urbana-Champaign, U.S.A.

Antonella FRESA, Minerva Project, ITALY

Monika HAGEDORN-SAUPE, S.M.B. Institut für Museumskunde - Staatliche Museen zu Berlin -Stiftung Preussischer Kulturbesitz, GERMANY

Cary KARP, Museum Network Information Center Europe, SWEDEN

Annette KELLY, The Library Council, IRELAND

Brian KELLY, UK Web focus UKOLN, University of BATH, UNITED KINGDOM

Andrea MULRENIN, Salzburg Research, for operative issue, AUSTRIA

Stefan RHODE-ENSLIN, S.M.B. Institut für Museumskunde - Staatliche Museen zu Berlin -Stiftung Preussischer Kulturbesitz, GERMANY

Marius SNYDERS, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap-De Hoftoren, THE NETHERLANDS

Gert VAN TITTELBOOM, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, BELGIUM

Köszönet

Külön köszönet segítőkész közreműködésükért az alábbi személyeknek:

Rossella CAFFO, Ministero per i Beni e le Attività Culturali, ITALY

Jean-Pierre DALBERA, Ministère de la Culture et de la Communication, FRANCE

Patricia MANSON, European Commission

Bernard SMITH, European Commission

Pier Giacomo SOLA, Amitié, ITALY

Léon ZAKS, Ministry of the French Community, BELGIUM

Előszó

A Minerva projekt 2002 óta támogatja az európai kulturális minisztériumokat, amelyek a Nemzeti Képviselők Csoportja (National Representatives Group: NRG) keretein belül működnek együtt az európai kulturális alkotás és a kulturális örökség értékeit tükröző információs társadalom létrehozásában minden európai állampolgár számára.

Az Európai Unió Tanácsa „kultúra és a tudás társadalma” kapcsán hozott határozatában, az NRG és a Belga Elnökség egyetértésével az európai miniszterek és a kultúra képviselői megállapították:

„tekintve, hogy a kultúrának jelentős szerepe van a különböző gondolatok és identitások kölcsönös tiszteletben tartásának és megértésének előmozdításában, és hogy ez a kölcsönös megértés továbbfejleszhető az információk könnyebb hozzáférhetővé tételével a digitális projekteken keresztül, (...) bátorítják a kulturális weblapokkal kapcsolatos „minőségi kezdeményezéseket”.

Az online kulturális tartalmak minőségi fejlesztésére irányuló közös európai kezdeményezés 2002-ben kezdődött meg a Brüsszeli Minőségi Keretrendszer” „BRUSSELS QUALITY FRAMEWORK” publikálásával. Ez a keretrendszer

- javasolja a minőség kritériumának bevonását a nemzeti kulturális digitalizálási projektek kijelölésénél és támogatásánál
- ösztönzi a kulturális intézmények számára szolgáló gyakorlati útmutatók előállítását
- bátorítja a kulturális weboldalakra vonatkozó tíz „Minőségi Elv” megvalósulását.

Ennek a munkának a fontosságát az Európai Unió Miniszteri Tanácsa Kulturális Ügyek Bizottsága elé, 2003-ban elkészített „Charter of Parma” dokumentuma ismerte el.

Mivel az információs társadalom a tudáson alapszik, a kulturális weblapok igen sok mindent tudnak kínálni az állampolgároknak. A jó minőségű weboldalak léte az európai polgárokat arra ösztönzi, hogy felfedezzék és élvezzék az európai kultúra egyedi sokoldalúságát bemutató online anyag előnyeit. Az ilyen weboldalak maximális értéket közvetítenek Európa kulturális kincseiből az európai és Európán túli polgárok számára.

A jelenlegi dokumentum a Brussels Quality Framework által megadott irányvonal mellett merített a szakmai tapasztalatokból és az európai kis és nagyobb kulturális intézmények gyakorlatából. A dokumentum minden olyan kulturális intézménynek szól, amely az intézmény értékeit és/vagy kezdeményezéseit bemutató website-ot tart fenn, vagy hoz létre.

A kulturális intézmények, melyek feladata az örökség megőrzése és feltárása, vagyis azok, amelyekről szól a Minerva kézikönyv „A minőség fejlesztése az európai polgárok érdekében” címmel, fontos szerepet töltenek be a köz számára. Fontos, hogy ennek az online kínálatnak a minősége a legmagasabb szintű legyen, hogy a lehető legjobb szolgáltatást nyújtsák az Európai polgároknak.

A Minerva projekt azon dolgozik, hogy egész Európában támogassa a kulturális intézményeket, mivel ezekben található meg közös örökségünk egy jelentős része. A Minerva minőségi elveit abból a célból határoztuk meg és adtuk ki, hogy a kulturális weboldalak minőségének fontosságát népszerűsítsük.

Ez a kézikönyv akkor jön létre, mikor a NRG új tagokat köszönthet Kelet-Európából, kilenc új nyelvet, és csodálatos kulturális kincseket, melyek gazdagítják az európai információs társadalmat. Ez még inkább nyomatékosítja a minőségi munka fontosságát a minden európai polgár számára elérhető sokszínű és befogadó információs társadalom kialakítása során.

Henry INGBERG

a Belga Francia Közösség Minisztériumának Főtitkára

Bevezető

Ez a dokumentum a Minerva projekt által kiadott tíz „Minőségi Elvet” fejt ki, és ad azokhoz magyarázatokat.

A tíz elv meglehetősen szűkszavú, és nem nyújt elég információt sem az elvek alkalmazásához, sem ahhoz, hogy objektíven eldönthető legyen, vajon egy bizonyos weboldalra vonatkozathatóak, vagy sem. Ezért ennek a dokumentumnak az a célja, hogy további információkat nyújtson minden egyes elvhez.

Ebben a dokumentumban mind a tíz elv kiegészül

- Magyarázattal, mely értelmezi, háttér-információt és motivációt ad az elvhez.
- Kritériumokkal, mely segít eldönteni, hogy a weboldal megfelel-e az adott elvnek.
- Ellenőrzőlistával, mely a kritériumokon alapul, s a weboldal értékeléséhez használható.
- Gyakorlati tesztekkel és kérdésekkel, melyek a weboldal fenntartóját segítik abban, hogy a site megfelelőségét megítélje.

A tíz elv elsősorban kulturális weboldalakra vonatkozik - múzeumok, könyvtárak, archívumok és más kulturális intézmények weboldalaira. Ugyanakkor ezek az elvek általános érvényűek, és szinte bármilyen weboldalra alkalmazhatók. Ez a dokumentum - ahol ez lehetséges - az egyes elvekhez kulturális hangsúlyt ad, így hozzáadott értéket produkál.

A Tíz Minőségi Elv teljes szövege az alábbi:

A minőségi kulturális honlap az európai kulturális sokszínűséget tükrözi, és mindenki számára biztosítja a digitális kulturális tartalom elérhetőségét.

A minőségi kulturális honlap legyen:

- o **átlátható**, világosan jelölje meg a honlap azonosságát és célját, valamint a fenntartásáért felelős szervezetet
- o **hatékony** a felhasználó szempontjából, azaz a tartalmat megfelelően válogassa, digitalizálja, hitelesítse és jelenítse meg
- o **karbantartott**, azaz minőségi elvek mentén biztosítsák a naprakészségét
- o **elérhető** minden felhasználó számára - a navigálás, a tartalom és az interaktivitás tekintetében is - függetlenül a használó rendelkezésére álló műszaki színvonalról vagy esetleges fogyatékos voltától.
- o **felhasználó-központú**, vegye figyelembe a felhasználó igényeit, biztosítsa a könnyen használhatóságot, vegye számba a felhasználói értékeléseket és visszajelzéseket
- o **interaktív**, adjon lehetőséget a használónak a kapcsolatteremtésre és a megfelelő válaszokra. Adott esetben ösztönözze a felhasználót kérdésfeltevésre, információk megosztására és vitára

- **többnyelvű**, legyen tisztában a többnyelvűség fontosságával, biztosítson minimális szintű érthetőséget több nyelven is
- **átjárható**, a kulturális hálózaton belül tegye lehetővé, hogy a használók könnyen megtalálják az igényüknek megfelelő tartalmat és szolgáltatást
- **jogkövető**, vegye tekintetbe a szellemi tulajdonjoggal és az adatvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket, világosan közölje a honlapnak és tartalmának használatára vonatkozó feltételeket
- kövessen olyan stratégiát és szabványokat, amelyek biztosítják a honlap és tartalmának tartós, **hosszú távú megőrzését**.

Hogyan használjuk ezt a kézikönyvet?

A website-ot mind a tíz elvben foglaltak szerint át kell vizsgálni. A projekt életciklusának különböző szakaszaiban más más elv kap nagyobb hangsúlyt - néhány a tervezésnél kerül előtérbe, míg más elvek akkor, amikor a projekt teljesen megvalósul, stb. A részletekről az Alapelvek Prioritási Mátixa (ld. 12. rész) ad bővebb eligazítást.

Minden egyes elv esetében:

1. Olvassa el a magyarázatot, és értékelje, az elv mennyiben érvényesül a weboldal esetében.
2. Tekintse át az egyes kritériumokat, és igazítsa az adott körülményekhez, ha szükséges.
3. Töltse ki az ellenőrzőlistát.
4. Végezze el a teszteket, és válaszoljon a kérdésekre.
5. Tekintse át ismét a website-ját és határozza meg, milyen lépéseket szükséges megtenni minőségi fejlesztéséhez.
6. Rangsorolja a szükséges lépéseket, tervezze meg a folyamatot, és alkalmazza.

I. Átlátható

Általános ismertetés

Ez a rész az első minőségi elvet mutatja be, mely szerint **„A minőségi website legyen átlátható, világosan jelölje meg a website azonosságát és célját, valamint a fenntartásáért felelős szervezetet.”**

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezi az átláthatóság elvét,
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website átlátható, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad, mely összefoglalja a website olyan jellemzőit, melyek az átláthatóságot biztosítják
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető a website átláthatósága.

Magyarázat

Azonosíthatóság, küldetés és tulajdonosi kérdések

Az átláthatóság elve szerint

- a website legyen egyértelműen azonosítható
- legyen nyilvánvaló a website küldetése és célja
- a felhasználó számára legyen könnyen megállapítható, hogy a website-on megtalálja-e a keresett információt

Az átláthatóság minden magas minőségű website-nak alapvető tulajdonsága. Több millió website létezik, és még egy jó keresőprogram is több ezer találatot adhat egy-egy keresés során. Például, ha az Italian Cultural Website-ra keresünk, közel **350 000** találatot kapunk. Éppen ezért, ha a felhasználó az Ön website-ját megnyitja, rögtön meg kell tudnia bizonyosodni arról, hogy

- éppen ezt a típusú website-ot keresi,
- a website valószínűleg tartalmazza azt az információt, amit a felhasználó keres,
- a website-ot a kulturális területen működő szervezet tartja fenn.

Az átláthatóság rendeltetése a felhasználó bizonytalanságának és zavarának csökkentése

- az átlátható website-nak legyen egyértelmű a célja, szerepe és tartalma. A felhasználót a lehető leghamarabb tájékoztatni kell arról, hogy

- mit talál a website-on,
- megtalálja-e a keresett információt.

Azonnali átláthatóság

A „*lehető leghamarabb*” fontos része a követelménynek - a website-nak biztosítania kell, hogy a felhasználó navigálás nélkül megtudhassa, milyen jellegű a website, ki a fenntartója, és hogy ez az a website, amit éppen keres - mindezt anélkül, hogy végigjárna a website-ot. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy lehetővé kell tenni, hogy a felhasználó a kezdőlap, vagy legfeljebb egy klikkelés után elérje a lényeges azonosítási és profil információkat a site-ról. Hogy ez megvalósulhasson, a site-nak

- legyen neve, mely tájékoztatást ad a website jellegéről
- fel kell tüntetnie a site-ra vonatkozó küldetésnyilatkozatot, vagy a site rövid tartalmát a kezdőlap.

A site-név

A site-névnek egyértelműen jeleznie kell, miről szól a site. Ezért célszerűbb a „*De Sully Álma*” helyett a „*Notre Dame katedrális*”, a „*Pontiffek kincsei*” helyett a „*Vatikáni Múzeum*” nevet adni. A fantáziadús név a marketingstratégiák része, ám az átláthatóság ezzel könnyen sérülhet.

URL

Az átláthatóság szempontjából az URL általában nem elégséges ahhoz, hogy site-névként funkcionáljon. Míg egy olyan URL-ről mint pl. a „notredame.fr” feltételezhető, hogy a Notre Dame katedrális site-ját jelzi, mégis előnyösebb egy egyértelmű site-név. Továbbá néhány URL a tartalom helyett a szervezetet, vagy a szervezeti egységet tükrözi, és ez csökkenti az azonnali átláthatóságot.

Valóban, ilyen esetekben célszerű meggondolni az átlátható domain-név regisztrációt a hozzá tartozó, az ISP által biztosított URL-rel együtt. A domain-név regisztráció díja nem magas, viszont az átláthatóság növelése szempontjából bármely kulturális intézet számára előnyös befektetésnek bizonyul. Érdeemes az intézményeknek meggondolni, hogy a magas szintű domain-nevet használják, ahol ez lehetséges, mint például .eu, .org, vagy .museum.

Küldetésnyilatkozat

A site-névtől függetlenül mielőbb nyújtani kell a felhasználónak egy rövid **küldetésnyilatkozatot** a lehető legtöbb nyelven. A nyilatkozat legfeljebb 50 szóból álljon, ne szórakoztató, vagy marketingjellegű, hanem tájékoztató legyen. Tartalmazza:

- a website tárgyát
- a legfontosabb tartalmat a site-on
- a site fenntartásáért felelős szervezetet és
- (opcionálisan) a célközönséget.

Ha a dizájn miatt a website első lapja animációs „splash screen”-ből, képekből, vagy bármilyen, nem-szöveges anyagból áll, akkor az azonosságról és a küldetésnyilatkozatról szóló információ egy klikkeléssel elérhető kell, hogy legyen. Az ilyen, nem-információs jellegű kezdőlap az átláthatóság szempontjából nem túl célszerű, és inkább kerülendő, kivéve azt az

esetet, ha az a legnagyobb prioritással bír. Azonban ebben az esetben is lehetővé kell tenni, hogy a felhasználó egy klickeléssel átléphessen közvetlenül az információt tartalmazó oldalra, például a „*skip intro*”-gomb megnyomásával.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site-ot átláthatónak lehessen tekinteni, az alábbi kritériumoknak kell teljesülniük. Az átláthatóság foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet „75%-ban átlátható”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

Néhány kritérium átfedi egymást a minőségi elvek között. Például, a site többnyelvű profilja növeli a site átláthatóságát, ha nemzetközi közönségnek szól, viszont ezzel egy időben a site „többnyelvűsége” elvét is érinti.

- A site nevét világosan/jól láthatóan fel kell tüntetni.
- Amennyire lehetséges, a site-névnek utalnia kell a site jellegére és céljára, a tartalmára és a fenntartójára.
- Az URL-nek a lehető legtöbb információt kell adnia a site jellegéről.
- A kezdő lapnak (home page-nek) legalább az alábbiakat tartalmaznia kell:
 - o A site nevét
 - o A küldetésnyilatkozatot
 - o A site fenntartásáért felelős szervezet nevét.
- A kezdő lap, melyet a felhasználó lát, mikor megnyitja a website-ot, legyen a honlap (pl. index.html), vagy ha a honlap szerepét Flash animáció, vagy vizuális megjelenítés tölti be (nem ajánlott), akkor a felhasználónak lehetőséget kell adni, hogy ezeket átlépje.

Ellenőrzőlista

Ez a rész egy ellenőrzőlistát tartalmaz, mely segítségével megíthető a website átláthatósága.

	Igen/nem/n.a.
A site-név megjelenik a böngésző címsorában (a böngésző legfetején)	☐ ☐ ☐
A site aktív része megjelenik a böngésző címsorában	☐ ☐ ☐
A site-név tisztán és jól láthatóan fel van tüntetve a honlapon	☐ ☐ ☐
A site-név utal a site jellegére és céljára	☐ ☐ ☐
Az URL utal a site céljára	☐ ☐ ☐
Létezik küldetésnyilatkozat	☐ ☐ ☐
A küldetésnyilatkozat megjelenik a kezdőlapon	☐ ☐ ☐
A küldetésnyilatkozat több nyelven is elérhető	☐ ☐ ☐
A küldetésnyilatkozat nyelve könnyen változtatható	☐ ☐ ☐
A fenntartó szervezet neve jól látható	☐ ☐ ☐
Bármilyen animáció, vagy vizuális megjelenítés átléphető	☐ ☐ ☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány gyakorlati tesztet és kérdést javasol, melyekkel értékelhető, hogy a website milyen mértékben tesz eleget az átláthatóság elvének.

1. A site-név megjelenik a böngésző címsorában?
2. A site részletek (mint pl. 'Kiállítások', 'Küldetés nyilatkozat') szintén megjelennek a böngésző címsorában?
3. A site-név a legjellegzetesebb szöveg a kezdőlapon?
4. A site-URL utal a site jellegére?
5. A küldetésnyilatkozat jól láthatóan fel van tüntetve a kezdőlapon?
6. A küldetésnyilatkozat egyértelműen megjelöli a site céljait, jellegét, tulajdonosát és tartalmát?
7. A küldetésnyilatkozat több nyelven is elérhető?
8. Egyszerűen és könnyen lehet váltani egyik nyelvről a másik nyelvre?
9. A kezdőlapon egyértelműen, azonosíthatóan fel van tüntetve a site létrehozásáért és fenntartásáért felelős szervezet?
10. Ha a kezdőlap animációs-, vagy nem-információs jellegű, akkor könnyen átléphető, vagy bezárható?

II. Hatékony

Általános ismertetés

Ez a rész a második minőségi elvet vizsgálja, mely szerint „*A minőségi website a felhasználó szempontjából hatékony, azaz a tartalmat megfelelően válogatja, digitalizálja, hitelesíti és jeleníti meg.*”

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezni a hatékonyság elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website hatékony, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad, mely összefoglalja a website olyan jellemzőit, melyek a hatékonyságot biztosítják
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető a website hatékonysága

Magyarázat

A hatékonyság elvének a lényege a **tartalom** - a magas minőségű website tartalma

- megfelelően *válogatott* és *releváns*
- *érvényes* és *helyes*
- megfelelő értelmező szöveggel és *kiegészítő (háttér) információval* ellátott és
- *jól megjelenített.*

A hatékony website másik kritikus eleme a kényelem és az egyszerűség, amellyel a felhasználó navigálhat a site-on.

Relevancia és válogatás

A kulturális website-ok legnagyobb részét kulturális szervezetek hozzák létre, melyek nagy mennyiségű kulturális tartalommal rendelkeznek. Ez a tartalom könyvekben, képekben, szobrokban, épületekben, történelmi helyszínekben stb. nyilvánul meg. Sok esetben az intézmény rendelkezésre álló anyagának egésze - óriási mennyisége miatt - nem kerülhet az intézmény website-jára. Emiatt van olyan nagy hangsúly a megfelelő szelekción. Minden projektnek, vagy kezdeményezésnek, mely kulturális website-ot hoz létre, fel kell állítania egy olyan kritériumrendszert, amely mentén kiválogatja azokat a tartalmakat, melyeket majd digitalizál, vagy online publikál. A kritériumok projektenként és intézményenként változnak. Jó példák a kritériumokra:

- felhasználói igények - válassza a legnépszerűbb tételeket
- célközönség - olyan tételeket válogasson, melyek feltételezhetően a választott közönség igényeinek legjobban megfelelnek
- megőrzés - válassza ki a legsérülékenyebb tételeket, és korlátozza az eredetikez való hozzáférést
- projekt témák - válasszon olyan tételeket, amelyek beleillenek a projekt tematikájába

- együttműködés más intézményekkel - olyan tételeket válasszon, amelyek a más intézményekkel való együttműködési projektek témájához leginkább illenek.

Ezek mellett számtalan más, a kiválasztásra vonatkozó kritérium létezik.

A célközönség számára megnövekszik a website értéke, ha megfelelően válogatott online elemeket tartalmaz. A website nagyban javítja a felhasználói elégedettséget, ha olyan tartalmat jelenít meg, amelyet a felhasználó keres. Ennek természetesen feltétele, hogy ismerjük a felhasználó igényeit - a projekt technikai részének megvalósítása előtt érdemes ezen a területen (a felhasználó igényeiről) felmérést végezni.

Helyesség

Függetlenül a kulturális website által kiválasztott és bemutatott tartalomtól, a kulturális szervezet felelőssége döntő annak biztosításában, hogy a bemutatott információ és tartalom tényszerűen helyes legyen. A kulturális website-ok az oktatás és kutatás forrásaként szolgálnak, és jelentős hatásuk van ezekre a területekre, ezért bármilyen jellegű ténybeli hiba nagymértékben csökkenti a kulturális website értékét.

Mielőtt bármilyen tartalmat, vagy kiegészítő szöveget (ld. alább) publikálna, biztosítsa, hogy kulturális szakértők felülvizsgálják azt. Gyakran előfordul, hogy a digitalizálást végrehajtó technikai munkatársak nem rendelkeznek a kulturális szakághoz szükséges szakértelemmel.

Meg kell említeni azonban, hogy abban az esetben, ha a forrásanyag önmagában sem 100%-osan hibátlan a tényeket tekintve, akkor egyértelműen jelezze azt a felhasználó számára inkább, minthogy kihagyja.

Kiegészítő (háttér) információk

Míg a kulturális website-ok lényege az egyedi kulturális javak megjelenítése, a felhasználó szempontjából nagyon hasznos és előnyös, ha a tételleket további információval egészítik ki. A kiegészítő információ szólhat a tétel eredetéről, forrásáról, az adathoz kapcsolódó történelmi eseményekről, illetve személyekről, lehetnek az adatra vonatkozó irodalmi hivatkozások, intézményen belüli, és más intézményekben megtalálható, az adathoz kapcsolódó információról szóló linkek, stb.

Bármi is a bemutatott tétel, a felhasználó számára önmagában egy kép nem képvisel nagy értéket. A kiegészítő információ az, ami a site tartalmának értékét, és a hatékonyságot növeli.

A kulturális website-ok létrehozásakor érdemes a kiegészítő információ megadásánál figyelembe venni az elfogadott meta-adat szabványokat, mint pl. a Dublin Core-t. Erről a későbbiekben az átjárhatóság elvénél lesz szó.

Amennyire lehetséges, a címkéket és kiegészítő információkat több nyelven elérhetővé kell tenni. Ez növeli a site-ot hatékonyan használó közönség számát.

Megjelenítés

Az általános használhatóság és a dizájn minden website, így a kulturális website-ok hatékonyságára is döntő befolyással van. Ide a navigáció, színválasztás, képi prezentációk, stb. tartoznak.

Ezek megítélése nagyrészt szubjektív. Ugyanakkor az alábbiakra minden kulturális website-nak gondolnia kell:

- Minden képet jól láthatóan fel kell címkézni, azaz a képhez kapcsolódó ALT szöveg mellett kell, hogy legyen képaláírás.
- A képek (vagy 3D megjelenítések, illetve más digitális műtárgyak) és a kiegészítő információk közötti kapcsolatnak egyértelműnek kell lenni. Legyen világos, hogy melyik képhez melyik leírás tartozik. Ez a többnyelvű információkra egyaránt vonatkozik.
- Minden hyperlink működjön, és a felhasználót vezesse valóban oda, ahova el akar jutni.
- A képeket megfelelő felbontásban kell bemutatni. A kulturális tartalmak esetében a nagy felbontás elengedhetetlen a kép alapos tanulmányozáshoz. Megfelelő technikák alkalmazásával ezt lehetővé kell tenni. Az ilyen megoldások során figyelembe kell venni a szerzői jogokat (IPR).
- A nagy képeket kis felbontású bélyegképekként kell feltüntetni, lehetővé téve a kép nagy felbontású verziójának letöltését.

Navigáció

Bármilyen website, így a kulturális website-ok hatékonyságának is központi kérdése, hogy a felhasználó könnyen eligazodjon a website-on, és megtalálja az általa keresett információt.

Míg maga a navigáció túl nagy téma ahhoz, hogy itt részletesen foglalkozzunk vele, az alábbi gyakorlati megállapítások hasznos információval szolgálnak:

- A felhasználónak mindig tudnia kell, hogy a site többi részéhez viszonyítva éppen hol van. Ez pl. az „útvonal-mutató” eszközével tehető lehetővé. (you are here >>> site >> content >>)
- A felhasználó számára biztosítani kell, hogy bármikor visszatérhessen az előzőleg használt lapra. Ehhez a legegyszerűbb és legjobb megoldás a „Vissza” gomb; az egyszerű visszatérést akadályozó technológiák kerülendők.
- A nagy oldalak esetében célszerű „oldalak átugrása” menü létrehozása. Ez lehetővé teszi, hogy a felhasználó az oldal meghatározott részére ugorjon lefelé görgetés (scroll) nélkül.
- A felhasználónak lehetőséget kell adni, hogy bármikor visszatérhessen a website kezdőlapjára. Ezt a lehetőséget akár az útvonal-kereső is biztosíthatja, vagy egy olyan mindig elérhető opció, mely pl. egy Home feliratú gomb megnyomásával a kezdőlapot jeleníti meg.
- Ha a site felépítése áttekinthető és a főbb részekhez közvetlen linkek állnak rendelkezésre, akkor a felhasználó számára egyszerű a keresett információ megtalálása. Site-térkép csatolása alkalmazható.

- A site-on belüli keresést lehetővé kell tenni. A site-on belüli keresőeszköz legyen a lehető legkifinomultabb, hogy maximalizálja annak valószínűségét, hogy a felhasználó megtalálja, amit keres. Mind a META-, mind, pedig a szöveg-indexelést meg kell fontolni.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site-ot hatékonyan lehessen tekinteni, az alábbi kritériumoknak kell teljesülniük. A hatékonyság foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet „75%-ban hatékony”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

Néhány kritérium átfedi egymást a minőségi elvek között. Így például a meta-adat szabványok használata elengedhetetlen az átjárhatóság elvének teljesítéséhez, míg a megjelenítés és navigáció a felhasználó-központúság fő kérdése.

A hatékonyság kritériumai:

- A felhasználói igényeket felhasználócsoportok körében végzett felmérés alapján határozzák meg.
- A tartalomra vonatkozó szelekció a célközönség igényeit tükrözi.
- Minden tétel helyesen van címkézve (azonosítva).
- Minden tétel a megfelelő kiegészítő (háttér) információval van ellátva.
- Minden kiegészítő anyag ténybelileg helyes.
- Minden elemet és kiegészítő információt felülvizsgáltak kulturális szakemberek.
- A kiegészítő (háttér) információ struktúrája a nemzetközi meta-adat szabványoknak megfelel.
- A címkék és kiegészítő (háttér) információ többnyelvűek.
- Minden link oda vezet a felhasználót, ahova a felhasználó a megadott információ alapján várja.
- A képek megfelelő felbontásban vannak megjelenítve.
- Ahol szükséges, bélyegképek használandók.
- Nagy felbontású képek is elérhetők (figyelembe véve a szerzői és szomszédos jogokat - IPR).

További, a navigációra vonatkozó kritérium (a teljesség igénye nélkül):

- Van útvonal-mutató
- A Vissza gomb az előző oldalra viszi a felhasználót
- Ha szükséges, az oldal átugorható
- A kezdőlap bármikor elérhető
- Van site-térkép
- Lehetőség van a site-on belüli keresésre

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrzőlistát tartalmaz, mellyel értékelhető a site.

	Igen/nem/n.a.
A felhasználók igényeit felhasználó csoportokkal végzett kutatás alapján határozták meg	☐ ☐ ☐
A tartalom kiválasztási kritériumai a felhasználók várható igényeit tükrözik	☐ ☐ ☐
Minden tétel helyesen van felcímkézve (azonosított)	☐ ☐ ☐
Minden tétel egyértelműen kapcsolódik a helyes kiegészítő (háttér) anyagokhoz	☐ ☐ ☐
Minden kiegészítő anyag tényszerűen helyes	☐ ☐ ☐
Minden tételt és kiegészítő (háttér) információt szakemberek vizsgáltak felül	☐ ☐ ☐
A kiegészítő információk megfelelnek a nemzetközi meta-adat szabványoknak	☐ ☐ ☐
A címkék és kiegészítő információk elérhetők több nyelven	☐ ☐ ☐
Minden hyperlink oda vezet a felhasználót, ahova a felhasználó a megadott információ alapján várja.	☐ ☐ ☐
A képek megfelelő felbontásban vannak megjelenítve	☐ ☐ ☐
Ahol szükséges, bélyegképek használhatók	☐ ☐ ☐
Nagy felbontású képek is elérhetők (szerzői jogok, IPR)	☐ ☐ ☐
Van útvonal-mutató	☐ ☐ ☐
A Vissza gomb az előző oldalra viszi a felhasználót	☐ ☐ ☐
Ha szükséges, használható „oldal átugrása” gomb	☐ ☐ ☐
A kezdőlap bármikor elérhető	☐ ☐ ☐
Site-térkép elérhető	☐ ☐ ☐
Van lehetőség site-on belüli keresésre	☐ ☐ ☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány gyakorlati tesztet és kérdést javasol, melyekkel értékelhető, hogy a website milyen mértékben tesz eleget a hatékonyság elvének.

1. megkerestek-e célcsoportokat vagy más felhasználói csoportokat annak megállapítására, hogy milyen tartalom teszi számukra a lehető leghatékonyabbá és leghasznosabbá a website-ot?
2. Meghatároztak-e a site tartalmának kiválasztására vonatkozó kritériumokat, melyek a célközönség igényeit tükrözik?
3. A digitalizálás és a weblapok elkészülte után felülvizsgálták-e szakértők a tartalmat, hogy megállapítsák, a tételek címkézése megfelelő-e (azonosíthatóság)?
4. A szakértők felülvizsgálták-e a kiegészítő (háttér) információkat /leírásokat is?
5. Világosan megállapítható, mely kiegészítő (háttér) információ mely kulturális műtárgyhoz tartozik?

6. A kiegészítő (háttér) információ megfelel-e a nemzetközi meta-adat szabványoknak, mint pl. a Dublin Core-nak?
7. A címkék és kiegészítő (háttér) információk több nyelven is elérhetők?
8. Könnyen lehet váltani a nyelvek között?
9. Minden hyperlink le van tesztelve?
10. A képek megfelelő felbontásban jelennek meg?
11. Elfogadható-e a képletöltési idő még a lassú Internet-kapcsolattal rendelkezők számára is?
12. A képek bélyegkép formában elérhetők?
13. Nagy felbontású képek egyaránt elérhetők?
14. A szerzői jogok, és digitális kezelői jogok kérdését ezekre a képekre vonatkozólag figyelembe vették-e?
15. Figyelembe vették-e a navigációra vonatkozó javaslatokat?
16. Megvizsgálták-e a célcsoportok a site-ot a navigáció és használhatóság szempontjából?

III. Karbantartott

Általános ismertetés

Ez a rész a harmadik minőségi elvet vizsgálja, mely szerint „ *A minőségi website minőségi szolgáltatási irányelveket alkalmaz, hogy a website megfelelő szinten karbantartott és frissített legyen.*

Így tehát

- értelmezi a karbantartottság elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website karbantartott, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad, mely összefoglalja a website olyan jellemzőit, melyek biztosítják a szolgáltatás minőségét
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető, hogy a website minőségi szolgáltatásokat nyújt-e.

Magyarázat

Ez az elv megfogalmazza azt az elvárást, hogy a website - kulturális vagy egyéb site minőségi szolgáltatást nyújtson. Az elv különösen a naprakészségre összpontosít - a site-on megjelenő információ legyen friss és aktualizált. Ez azt jelenti, hogy

- el kell távolítani a site-ról minden olyan tartalmat, amely egy idő után **elavulttá**, vagy lényegtelenné vált,
- **karban** kell **tartani** minden aktualizálásra szoruló tartalmat, mint pl. folyamatban lévő projektek vagy kezdeményezések előrehaladása
- a tartalmat időről időre felül kell vizsgálni, hogy biztosítsuk, hogy az még mindig releváns és helyes. Bármilyen igény merül fel az adatok **frissítésére**, azt el kell végezni.

Továbbá érdemes azt is szem előtt tartani, hogy egy új arculatú website (akkor is, ha csak a kezdőlap újul meg) vonzhat új látogatókat még, ha tartalmát tekintve változatlan is.

Technikai karbantartás

A fenntartás magában foglalja azt is, hogy a site-ot „fenn” tartjuk az Interneten. Ez megköveteli, hogy rendszeresen végezzünk site mentést (site backup-ot) és hogy olyan technikai erőforrásokat alkalmazzunk, amelyek a site műszaki platformját működőképessé teszik. A műszaki karbantartás legyen tárgya a szolgáltatás-politikának, amely leírja a kívánalmakat.

Elavulás

A website-ok többsége (kulturális vagy egyéb jellegű) rendelkezik olyan szekciókkal, mint „a legfrissebb hírek, újdonságok,, „küszöbön álló események”, vagy ’napi program’ stb. Ezek a szekciók gyakran nagy jelentőséggel bírnak, például közvetlen linkjük van a kezdőlapon. Ezek a részek rövid idő alatt elavulttá válnak, mikor az események, amelyekről szólnak, már

megtörténtek. Az olyan website-ok, amelyek nem közölnek új híreket, vagy eseményeket, illetve azok, amelyek kitartanak a rég elmúlt hírek, vagy események közlése mellett, az elhanyagoltság benyomását keltik. Még ha a site nagymennyiségű tartós információt is tartalmaz, azt nem fogják felfedezni, mert a régi, elavult információk elbátortalanítják a felhasználót.

Fontos az elavult vagy érvényét vesztes anyagot eltávolítani, ugyanakkor célszerű ezeket az információkat „archiválni”, hogy egy bizonyos ideig még elérhetők maradjanak.

A tartalom karbantartása

A tartalom egy másik fontos típusa megköveteli, hogy a felhasználót naprakészen tartsuk (például egy projekt előrehaladásának ismertetése). Az ilyen tartalmakat bizonyos időközönként folyamatosan új anyaggal kell kiegészíteni, így minden újonnan hozzátett anyag helyettesíti a régit. Fontos, hogy az ilyen anyagok karbantartottak és naprakészek legyenek.

Ha egy naptár-szerű tartalom, vagy egy projekt előrehaladásáról beszámoló site karbantartásáról nem gondoskodnak, akkor azt a benyomását kelti, hogy a site érdektelen. Ez a benyomás a felhasználót elbátortalanítja attól, hogy tovább tanulmányozza a site-ot.

Nyilvánvaló, hogy az ilyen jellegű tartalom befejeződik, ha a projekt, vagy folyamat, amiről tudósít, lezárul. Ilyenkor célszerű a tartalmat egy összegző résszel lezárni, mely áttekinti a projekt, vagy folyamat fontosabb stádiumait. Ezt tetszőlegesen követheti a tartalomnak a site más részeibe való beillesztése.

Frissítés

A karbantartottság igénye nem csak azokra a website-okra vonatkozik, amelyeknek a tartalma kifejezetten az időhöz kötődő. Néhány hónappal az elkészülte után majdnem minden site-tartalom elavultnak tűnik, és ez különösen igaz az olyan tartalmakra, mint az elérhetőségi információk, telefonszámok, személyes információk, projektekről, vagy kezdeményezésekről szóló tárgyalások, továbbá bármilyen nem statikus tartalmakra.

A kulturális website-ok gyakran nagy arányban tartalmaznak statikus információkat. A címkével és leírással kiegészített digitalizált kulturális tételek nem nagyon változnak az idő múlásával. De a virtuális kiállítások és az informális vita-fórumok információi egy idő után elavulnak.

Minden jó minőségű website-tól elvárható, hogy a nem-statikus tartalmait bizonyos időközönként, de legalább egy-két havonta egyszer felülvizsgálja. Ezt az eljárást be kell építeni a website fenntartási tervébe.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site-ot karbantartottnak lehessen tekinteni, a következő kritériumoknak kell teljesülniük.

A karbantartottság foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban karbantartott”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

Ahhoz, hogy egy website karbantartott legyen

- az idő-függő tartalmat el kell távolítani, ha már elavult
- a konferenciák, találkozók stb. dátumát kell az eltávolítás alapjául venni
- ha a hírek, vagy az aktuális információk érvényüket veszítik, el kell őket távolítani a site-ról, vagy archiválni kell őket
- a naptár-függő anyagokat és a beszámoló jelentéseket aktualizálni kell
- kerülni kell a félbehagyott beszámoló jelentéseket
- a naptár-függő anyagot egyértelműen le kell zárni, ha a folyamat, amiről tudósít, befejeződik
- minden tartalmat periodikusan át kell tekinteni, és ha szükséges, frissíteni kell
- időnként gondolni kell a site arculatának felújítására
- készüljön technikai szolgáltatás szintű politika
- gondoskodni kell tesztelt, garantáltan működő biztonsági mentési eljárásról
- a hardver és szoftver rendszerek rendelkezésre állnak a szolgáltatás elérhetőségének biztosítására

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrzőlistát tartalmaz a site értékeléséhez.

	Igen/nem/n.a.
Az elavult anyag archiválásra kerül átmeneti időre a törlés előtt	☐ ☐ ☐
A beszámoló jelentések tartalma mindig naprakész	☐ ☐ ☐
A site nem tartalmaz félbehagyott, vagy függőben lévő beszámoló jelentéseket	☐ ☐ ☐
A beszámoló jelentések végén összefoglaló és rövid értékelés található	☐ ☐ ☐
A véget ért beszámoló jelentéseket a site-on belül (migrálják) egy új helyen tárolják	☐ ☐ ☐
Létezik a nem-statikus tartalmak átvizsgálására és frissítésére vonatkozó politika	☐ ☐ ☐
A periodikus frissítés valóban megtörténik	☐ ☐ ☐
Az elmúlt hat hónapban volt arculatváltás, ill. külső megújítás	☐ ☐ ☐
Az arculatváltás, ill. külső megújítás tervbe van véve	☐ ☐ ☐
Van technikai szolgáltatás szintű politika	☐ ☐ ☐
A biztonsági mentési eljárások elkészültek, és le vannak tesztelve	☐ ☐ ☐
A hardver és szoftver platformok megfelelőek a rendszer fenntartásához	☐ ☐ ☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány gyakorlati tesztet és kérdést javasol, melyekkel értékelhető, hogy a website milyen mértékben tesz eleget a karbantartottság elvének.

1. Tartalmaz az Ön website-ja olyan információkat, melyek adott eseményekre, vagy hírekre utalnak, adott dátumokkal?
2. Ha igen, a dátumok mind a jövőre vonatkoznak, vagy található néhány „régiség” is a site-on?
3. Tartalmaz a site hosszú- vagy közepesen hosszú időszakot átölelő beszámoló jelentéseket? (Pl. egy projektről, egy művészeti eseménysorozatról, színházi idénről, balett-turnéről stb.)
4. Ha igen, a site mindig naprakész?
5. Tartalmaz a site olyan kezdeményezésekről szóló beszámoló jelentéseket, melyek épp véget értek?
6. Ha igen, található a beszámoló jelentések végén rövid összefoglaló és értékelés?
7. Van a befejezett beszámoló jelentések migráltatására (a site más részeire való elhelyezésére) vonatkozó politika?
 - Ha nem, tervez Ön ilyen?
 - Ha igen, teljes egészében alkalmazzák?
8. Létezik a site-tartalom időszakonkénti átvizsgálására és frissítésére vonatkozó politika?
 - Ha nem, akkor fontolóra veszik, hogy kell?
 - Ha igen, teljes egészében alkalmazzák?
9. Felmerült-e az elmúlt hat hónapban, hogy egy új honlapot vagy egy új felhasználói felületet hozzanak létre?
 - Ez javítaná a site használtságát?
10. Végeznek biztonsági mentés a website-ra?
11. Azt (a biztonsági mentést) tesztelték?
12. Van a site-nak egy elfogadott és alkalmazott szolgáltatás szintű elérhetőségi politikája?
13. Vannak tartalék, ill. gyorsan cserélhető vagy redundáns hardver és szoftver elemek a rendelkezésre állás biztosítására?

IV. Elérhető

Általános ismertetés

Ez a rész a negyedik minőségi elvet vizsgálja/mutatja be, mely szerint „ *A minőségi website minden felhasználó számára elérhető - a navigálás, a tartalom és az interaktivitás tekintetében is - függetlenül a felhasználó rendelkezésre álló műszaki színvonalától, vagy esetleges fogyatékos voltától*”.

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezi az elérhetőség elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website mindenki számára elérhető, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, melyek a szabad hozzáférést (open access) biztosítják
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető, hogy a website a lehető legnagyobb mértékben hozzáférhető, elérhető.

Magyarázat

Technikai elérhetőség és segítő technológiák

Az elérhetőség elve arra irányul, hogy a kulturális website-ok minden felhasználó számára elérhető szolgáltatásként funkcionáljanak. A „minden felhasználó” kifejezésbe azok az emberek is beletartoznak, akik vakok vagy gyengénlátók, süketek vagy hallásproblémáik vannak, akik ideg- vagy kézügyesség-problémákkal küzdenek, akiknek olvasási nehézségeik vannak (pl. dyslexia), és azok, akiknek tanulási nehézségeik vannak. Érdeemes megemlíteni, hogy számos fogyatékkal élő csoport létezik, amely számára az elérhetőség követelményét kevésbé veszik figyelembe, így pl. a süketek valamint a tanulási nehézségekkel küzdők csoportját. Fontos figyelembe venni, hogy a kultúra minden EU-polgár örökségének része - ezért minden website-nak kötelessége biztosítani számukra az elérhetőséget.

A webes technológiák képeket, ikonokat, formákat és színeket használnak, hogy kapcsolatba kerüljenek a felhasználókkal. Ez a vizuális kapcsolat a közönség számára vonzóvá és intuitívvá teszi a Webet, ez sikerének egyik fő tényezője. Sajnos ez a vizualitás-központúság a Web elérését megnehezíti azok számára, akik látási nehézséggel küszködnek.

Léteznek olyan webes technológiák, melyek kapocsként működnek a Web és azon felhasználók között, akiknek a hagyományos kereső-egér-billentyűzet használata nehézséget okoz. Ezek közé a megoldások közé tartoznak azok az eszközök, melyek helyettesítik az egeret és a billentyűzetet, a Braille-képernyők és billentyűzetek, illetve olyan szoftverek, melyek „felolvassák” a website-ok tartalmát.

Az elérhetőség elvének az a lényege, hogy a kulturális website-oknak meg kell könnyíteniük ezeknek a kiegészítő technológiáknak a használatát. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a website-oknak meg kell felelniük az elérhetőséget szem előtt tartó legjobb nemzetközi gyakorlatnak és szabványoknak. Ezek közül a legelterjedtebb a **W3C Web Access Initiative**

(WAI) irányelv (<http://www.w3.org/WAI/>). Ez az irányelv a website-hoz hozzárendel egy bizonyos megfelelési szintet, annak mértékében, ahogy a website elősegíti a kiegészítő elérhetőségi technológiák használatát. Alapjában véve ezen érthetjük azt a fokot, amely megmutatja az egyes képi felhasználói felületekhez (mint pl. képek, gombok, ikonok stb) rendelt szöveges megfeleltetések arányát. Ez akár testet ölthet a website párhuzamos „csak szöveges” verziójában, vagy megvalósulhat egy gondosan megtervezett és alkalmazott kettős célú site-on.

Szerencsére, léteznek olyan eszközök, amelyek automatikusan elvégzik a megfelelési vizsgálatot. Ezeket a szoftvereket minden kulturális intézménynek használnia kell. Az elérhetőségi vizsgálati eszközök listája elérhető a www.w3.org/WAI/ER/existingtools.html címen. A példák között említhető a Bobby a Watchfire Corporation. Egy egylapos teszt eszköz megtalálható a <http://bobby.watchfire.com/bobby/html/en/index.jsp> címen.

Meg kell jegyezni, hogy az automatizált eszközök önmagukban nem elegendők arra, hogy kimutassák a lap elérhetőségét. Szükség lehet az elérhetőség vizsgálatához kézi módszerek alkalmazásával történő rendszeres tesztelési folyamatra is. Ha mód van rá, lehetőleg fogyatékos emberekkel való tesztelésre.

Az elérhetőség elve hangsúlyozza, hogy a website-nak minden szempontból biztosítania kell a teljes hozzáférhetőséget. Így **nem csupán a statikus elemeknek kell illeszkedniük a kapcsolódó szabványokhoz**, hanem a formáknak, vita fórumoknak, interaktív elemeknek, rövid életű és gyorsan avuló tartalmaknak szintén.

Megemlíthető, hogy egyre erőteljesebb a törekvés az elérhetőség kötelezővé tételére, ami leginkább a W3C WAI irányelvekkel való megfelelésben ölt testet - mint nemzeti vagy állami támogatással működő website-ok specifikációjának része. Így tehát az elérhetőség elve a belátható jövőben bizonyára kötelező lesz a legtöbb EU-tagállamban.

Technikai elérhetőség

Az elérhetőség másik fontos aspektusa, hogy a site egyidejűleg többféle technológiát támogasson. Ez azt jelenti, hogy a kulturális website-oknak nem elég csupán egy adott technológiára építve bemutatni az online anyagot. Gyártói-, saját kiterjesztések és plugin-ek kerülendők. Támogatni kell többféle böngészőprogramot (nem csak az Internet Explorert, hanem Mozilla-alapú keresőket, a Netscape-et, Opera-t), és tekintetbe kell venni a kézi és mobil platformokat is.

Továbbá a site-ot azok számára is elérhetővé kell tenni, akiknek lassú hozzáférésük/kapcsolatuk (pl. 56 kbps) van. Ennek azon kulturális tartalmú prezentációk módjára és minőségére van jelentősége, melyek tipikusan multimédiás elemeket vagy aránytalanul sok, vagy nagy méretű képet tartalmaznak.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site könnyen elérhető legyen, a következő kritériumoknak kell teljesülniük.

Az elérhetőség foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban elérhető”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

- Arra kell törekedni, hogy a site megfeleljen a W3C WAI irányelveknek. Megfelelő politika mentén és szisztematikus eljárásokon keresztül kell biztosítani, hogy a site eleget tegyen az elérhetőségre vonatkozó irányelveknek.
- A használható site-ot kell készíteni, és megfelelő politika és szisztematikus eljárások mentén kell a használhatóságát garantálni.
- A website tervezése során kerülendők a fölösleges és szükségtelen, kizárólag vizuális formájú megjelenítések és multimédiás alkalmazások, mint pl. az animáció.
- Kerülendő a színek használata a website különböző részeinek jelentésbeli (szemantikai) elhatárolására, kivéve, ha egy második, kiegészítő elhatárolást is alkalmaznak.
- A site-ot úgy kell tervezni, hogy a site szövege önmagában, bármilyen kép vagy más elem nélkül is teljes benyomást adjon a site-ról, és a site teljes értékét nagymértékben közvetítse.
- A site-nak nem szabad gyártói saját technológiákat és kiterjesztéseket alkalmazni, sem pedig pluginokat.
- A site többféle típusú böngészőt támogasson.
- A site támogathatja a mobil és kézi eszközöket, és ezt a tervezés, fejlesztés során figyelembe kell venni.
- A site-nak támogatnia kell az elfogadható elérhetőséget azok számára, akiknek lassú az Internet-hozzáférésük

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrzőlistát tartalmaz a site értékeléséhez. Megjegyzendő, hogy az elérhetőségre nagyszámú ellenőrző szempont áll rendelkezésre, s ezeket legátfogóbban a W3C irányelvek áttanulmányozásával lehet elsajátítani (<http://www.w3.org/WAI/>).

	Igen/nem/n.a.
A site követi a W3C WAI irányelveket.	☐ ☐ ☐
Az irányelveknek való megfelelés kezdetektől fogva tervezték a csak-szöveges érték maximalizálása érdekében	☐ ☐ ☐
Animációk és multimédiás alkalmazások csak ott jelennek meg, ahol szükséges	☐ ☐ ☐
A site nem használ gyártói saját technológiákat vagy pluginokat	☐ ☐ ☐
A site többféle böngésző platformot támogat	☐ ☐ ☐
Lassú Internet-kapcsolat nem jelent nagy akadályt a site használatánál	☐ ☐ ☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány gyakorlati tesztet és kérdést javasol, melyekkel értékelhető, hogy a website milyen mértékben tesz eleget az elérhetőség elvének.

1. A site-név megfelel a W3C WAI irányelveknek?
2. A site-ot kezdetektől fogva úgy tervezték, hogy támogasson számos csatornán való elérhetőséget?
3. Létezik a site-nak csak szöveges verziója?

4. Létezik a site-nak nagy betűméretes verziója?
5. Képek nélkül van értelme a site-nak?
6. Képek nélkül is van értéke a site-nak?
7. A site-ot kezdettől fogva úgy tervezték, hogy teljes és általános elérhetőséget támogasson.
8. Használ a site gyártói saját kiterjesztéseket vagy pluginokat?
9. Többféle böngészőtípust támogat a site?
10. Mobil és kézi eszközöket is támogat a site?
11. Támogatja a site a lassú Internet-kapcsolatot?

V. Felhasználó-központú

Általános ismertetés

Ez a rész az ötödik minőségi elvet vizsgálja, mely szerint „*A minőségi website felhasználó-központú, azaz figyelembe veszi a felhasználók igényeit, biztosítja a könnyen használhatóságot azáltal, hogy számba veszi a felhasználói értékeléseket és visszajelzéseket*”.

Így tehát

- értelmezi a felhasználó-központúság elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website felhasználó-központú, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, melyek biztosítják, hogy a felhasználói igények prioritást élvezzenek
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető a website felhasználó-központúsága.

Magyarázat

A felhasználó-központúság elve arra a követelményre összpontosít, hogy a legfontosabb a végfelhasználók igényeinek kielégítése. A website alapvetően a felhasználók eszköze, amely szolgáltatásokat és információkat nyújt a végfelhasználóknak. Ezért alapvető célkitűzés, hogy a felhasználó a site-ot hasznosnak, könnyen használhatónak, és vonzónak találja.

A felhasználó-központúságnak számos fontos aspektusa van, amelyek közé tartoznak az alábbiak:

- A tartalom fontossága - megtalálja-e a felhasználó, amit keres?
- A felhasználói felület könnyen kezelhetősége - elégedett a felhasználó a szolgáltatás és tartalom megjelenítésével?
- Navigáció - könnyen megtalálja a felhasználó a keresett információt?
- Ráhatás - van befolyása a felhasználónak a site dizájn-jára és későbbi változásaira/alakulására?
- Együttműködés - hozzá tud járulni a felhasználó valamilyen tartalommal a site gazdagításához?

Ezek az aspektusok szinte az összes többi minőségi elvnek megfelelnek, különösen az átláthatóság és hatékonyság elvének - ebből következik ennek az elvnek a központi jellege. A relevanciát, a felhasználói felületet és a navigációt az említett elvek tárgyalják, ezért ez a rész

- a felhasználókkal való konzultációra,
- a felhasználók bevonására és
- a felhasználók hozzájárulására

összpontosít.

Konzultáció

Minden olyan szervezetnek, amely website-ot tervez, dizájnol, vagy hoz létre, indokolt, hogy minden stádiumban **konzultáljon a felhasználókkal**. Így, a konzultációk során, biztosítható, hogy a website a felhasználók szükségleteit és elvárásait kielégíti majd. Ezzel elkerülhető, hogy olyan szolgáltatás is létezzen, amelyre valójában nincsen szükség.

Ez különösen igaz a kulturális website-okra, mivel nagyon valószínű, hogy a website-ot fejlesztő szervezetnek nagy tapasztalata van a kulturális szektorban. Így az is valószínű, hogy a site-ot készítő team tisztában van a kulturális szektor specifikus szakkifejezéseivel, a szaknyelvvvel, módszertanokkal, és ismertanyaggal. Ugyanakkor a website-ot általában a nagyközönségnek szánják, akik a kész site-ot nehezen érthetőnek találhatják, túl soknak vélhetik a szak-zsargont, vagy furcsa lehet számukra a site felépítése. A site tervezése során **a megcélzott felhasználói csoportok képviselőinek együttműködésével** (látási nehézségekkel küszködők, iskolás gyerekek, vagy olyan felhasználók, akik csak nemrég ismerték meg az Internetet) a valóságos igényeket veheti figyelembe a tervező.

A végfelhasználói **célcsoportokat** a folyamat minden stádiumába be kell vonni. Feladatuk felülvizsgálni és visszajelzést adni a készülő site-ról, és azon belül azokról a területekről, amelyek leginkább érintik a felhasználókat. Ezek az alábbiak:

- a tartalom relevanciája
- a felhasználói felület
- navigáció
- megjelenítés
- interaktív elemek
- elérhetőség

A visszajelzéseket formális tesztelés, interjúk és kérdőívek formájában kell összegyűjteni azért, hogy egyértelmű tapasztalati adatok - nem pedig szóbeszéd - álljanak rendelkezésre a tervezési döntésekhez. Különösen hasznos az olyan jellegű teszt, mely során a site használhatóságát egyéni felhasználókkal teszteljük, akiknek el kell végezni egy adott feladatot, melynek végrehajtását figyelemmel kísérünk. A felhasználónak segítség nélkül kell eligazodnia a website-on, és útmutatás nélkül kell végrehajtania a feladatot, így egyértelművé válhat, hogy a navigáció és a megjelenítés hol okoz problémát.

Ráhatás

A site elkészülte után, amikor „élővé válik” és felkerül az Internetre, **lehetőséget kell adni a felhasználóknak, hogy visszajelzést és véleményt adhassanak** a site-ról, a tartalomról, a navigációról, a felhasználói kapcsolatról, stb. Ez a lehetőség megnyilvánulhat online visszajelző kérdőívként, „szabad hozzászólások” oldalként, stb.

Együttműködés

A felhasználók is hozzájárulhatnak a site gazdagodásához, ha lehetővé tesszük, hogy a felhasználók a meglévő tételek és kiállított tárgyak mellé **csatolhassanak saját tartalmakat**.

A felhasználók által csatolt emlékek, történetek és anyagok gyakran nagyon megragadóak és egyediek - a kulturális web-site jól hasznosíthatja széles olvasótáborát és interaktív eszközeit, hogy elősegítse ilyen jellegű tartalmak létrehozását.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site felhasználó-központú legyen, a következő kritériumoknak kell teljesülniük. A felhasználó-központúság foka a teljesült kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban felhasználó-központú”, ha nem minden kritériumnak tesz eleget.

Néhány kritérium átfedi egymást a minőségi elvek között. Mint már fentebb említettük, a felhasználó-központúság elve olyan fontossággal bír, hogy az átláthatóság, hatékonyság, karbantartottság, és elérhetőség elveinek néhány elemét is magában foglalja.

- Célcsoportokat és a célközönség képviselőit be kell vonni a specifikáció és a tervezés folyamatába azért, hogy a végeredmény kielégítse a felhasználók igényeit.
- A felhasználóknak át kell nézniük az elkészült weblapokat prototípusát, a felhasználói felület elemeit és a tartalom megjelenítését. A felhasználóktól visszajelzést és javaslatokat kell kérni.
- A felhasználói visszajelzéseket formálisan dokumentálni kell.
- A visszajelzéseket be kell építeni a tervezés és a megvalósítás során.
- Ha a site már aktívan működik, online lehetőséget kell nyújtani a felhasználóknak, hogy visszajelzéseiket és véleményüket eljuttassák a site-fenntartóhoz.
- Ezeket a visszajelzéseket be kell építeni a site átvizsgálása, átalakítása és felújítása során.
- A site lehetőséget biztosíthat arra, hogy a felhasználó saját tartalom járuljon hozzá (javasolt).

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrző pontokat tartalmaz, mellyel értékelhető a site.

	Igen/nem/n.a.
Felhasználók is részt vettek a specifikáció és a tervezés folyamatában	☐ ☐ ☐
A felhasználók átvizsgálták a site prototípusának elemeit	☐ ☐ ☐
Kértek visszajelzéseket és javaslatokat a felhasználóktól	☐ ☐ ☐
A felhasználói visszajelzéseket formálisan dokumentálták	☐ ☐ ☐
A felhasználói visszajelzéseket beépítették a tervezés és a megvalósítás folyamata során	☐ ☐ ☐
Van online lehetőség a felhasználói vélemények és visszajelzések fogadására	☐ ☐ ☐
A felhasználói véleményeket figyelembe veszik a site átvizsgálásánál és átalakításánál	☐ ☐ ☐
A site lehetőséget biztosít arra, hogy a felhasználó saját tartalom járuljon hozzá	☐ ☐ ☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány egyszerű gyakorlati tesztet és kérdést javasol, melyekkel értékelhető, hogy a website milyen mértékben tesz eleget a felhasználó-központúság elvének.

1. Létrehoztak kifejezetten erre szolgáló felhasználói célcsoportot?
2. A felhasználói csoport híven tükrözi a célközönségét?
3. A célközönség minden főbb jellemzője megtalálható a célcsoportban?
4. Tisztán és érthetően elmagyarázták a célcsoportnak a leendő website célját és koncepcióját?
5. Átvizsgálta a célcsoport a website prototípusának elemeit?
6. Adott a célcsoport visszajelzést?
7. A visszajelzéseket formálisan dokumentálták és beillesztették a tervezési folyamatba?
8. A visszajelzéseket felhasználták a későbbi prototípusoknál?
9. Ha a website már „élő”
 - a. Vannak online visszajelzési lehetőségek?
 - b. Felhívják a figyelmet ezekre?
 - c. Élnek ezekkel a lehetőségekkel a felhasználók?
 - d. A visszajelzéseket formálisan dokumentálják és megőrzik a következő site átvizsgáláshoz?
 - e. Rendszeresen kiértékelik a visszajelzéseket arra az esetre, ha sürgős változtatási igény merül fel?
10. Ha a felhasználói hozzájárulás megfelelő,
 - a. Vannak online lehetőségek a felhasználói hozzájárulások fogadására?
 - b. Minden hozzájárulást dokumentálnak, és a közönség, illetve a célközönség számára könnyen használhatóak ezek az online lehetőségek?
 - c. Élnek ezekkel a lehetőségekkel a felhasználók?
 - d. Ha nem, vajon miért nem: a promóció hiánya, a használat nehézsége miatt, vagy a felhasználóknak nincs igényük a hozzájárulásra?

VI. Interaktív

Általános ismertetés

Ez a rész a hatodik minőségi elvet vizsgálja/mutatja be, mely szerint „ *A minőségi website interaktív, azaz lehetőséget ad a felhasználóknak a kapcsolatteremtésre és a megfelelő válaszokra. Esetenként bátorítja a kérdezést, az információ megosztást és a vitát a felhasználókkal és a felhasználók között.*

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezni az interaktivitás elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website interaktív, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, melyek felhasználhatók az interaktivitást biztosítására
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető a website interaktivitása.

Magyarázat

Az interaktivitás elve azzal foglalkozik, hogy a site és a site-tulajdonosok hogyan **reagálnak a felhasználók kérdéseire és javaslataira**. Az ideális az, ha a kapcsolat nyílt fórumon zajlik, hogy más felhasználók is hozzájárulhassanak az eszmecseréhez a véleményükkel, illetve a más felhasználóknak adott válaszokból maguk is tanulhassanak stb. Az interaktivitás messzebbre mutat a felhasználó-központúságnál, mivel a felhasználók aktív részvétellel maguk is teremthetnek új tartalmakat azon túl, hogy hasznosítják a már meglévőket.

A többirányú kapcsolat létrehozására alkalmas site **hozzáadott értéket és érdekeltséget nyújt** a felhasználóknak az interaktivitásból következően. Azzal, hogy a felhasználók saját anyagukkal járulhatnak hozzá a site tartalmához, hogy kérdéseket tehetnek fel és véleményt cserélhetnek, a site vonzóbbá válik.

Az interaktivitás **különösen fontos a kulturális website-ok esetében**. A kulturális anyag magas tudásértéke és az oktatásban és kutatásban történő felhasználása azt jelenti, hogy valószínűleg kérdések merülnek fel, és így nagy igény van a szakértők közreműködésére.

Ezen túl az információcsere (kérdés, válasz és magyarázat) valószínű, hogy magas színvonalú lesz, mivel kulturális témákat érint.

Mint azt az előző (felhasználó-központúság) rész is kimondja: ajánlott, hogy a felhasználók saját tartalmakkal járulhassanak hozzá a kulturális website-hoz.

Az interaktivitás elvét támogatni és alkalmazni kell a szervezetben belül. Ki kell valakit jelölni a munkatársak közül, akinek elegendő időt, és megfelelő forrást kell biztosítani, hogy a kérdésekre választ adjon, és hogy üzemeltesse a fórumot, vagy más olyan lehetőséget, ahol a felhasználóval való interakció létrejöhet. A kijelölt munkatársnak, pedig kapcsolatban kell lennie kulturális szakértőkkel, akik segítséget nyújtanak neki.

Nyilvánvalóan felmerül a felhasználói tartalom-hozzájárulás visszafogásával kapcsolatos kérdés. A kulturális website-okat nemzeti jelentőségük miatt, nem lehet elfogadhatatlan, vagy nem-megfelelő anyag publikálására használni. Megfelelő eljárásokat kell alkalmazni, hogy a felhasználók által hozzáadott tartalmakat jóváhagyják és eltávolítsák a nem megfelelő anyagokat.

Javasoljuk, hogy készüljön az interaktivitásra politika. Ez a politika határozhatja meg a biztosítandó szolgáltatási szintet az ajánlott válaszidő tekintetében is.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site interaktív legyen, a következő kritériumoknak kell teljesülniük. Az interaktivitás foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban interaktív”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

Néhány kritérium átfedi egymást a minőségi elvek között. Például a felhasználók által hozzáadott tartalmak kérdése ennél az elvénél és a felhasználó-központúság elvénél is felmerül.

- Lehetővé kell tenni, hogy a felhasználók kérdéseket tehesse fel.
- Egy azonosított emberi erőforrást kell biztosítani a kérdések fogadására és megválaszolására.
- Ennek a munkatársnak megfelelő felkészültséggel és képzettséggel kell rendelkeznie.
- A munkatársnak kapcsolatban kell állnia a kulturális szektor szakértőivel.
- Ezek a kulturális szakértők megfelelően képzettek és segítőkészek legyenek.
- A válaszadás gyorsaságára vonatkozó politikát lehetőleg formálisan kell meghatározni és elfogadni, továbbá közzé kell tenni a site-on.
- Létrehozható (ajánlott) olyan fórum vagy vitahely, ahol a felhasználók kérdéseket, válaszokat, tapasztalatokat, ötleteket és javaslatokat cserélhetnek.
- Alkalmazni kell a felhasználói tartalmak visszafogására és jóváhagyására szolgáló eljárást, nehogy a site a nem-elfogadható és oda nem illő tartalmak gyűjtőhelye legyen.
- Ezt a fórumot egy olyan kijelölt munkatárs irányítsa, aki hasonló feltételek között dolgozik, mint a fent említett válaszadó emberi erőforrás.

Ellenőrzőlista

Ez e rész ellenőrző pontokat tartalmaz. Ezekhez viszonyítsa a site-ját az interaktivitás megítéléséhez.

	Igen/nem/n.a.
Van lehetőség a kérdések feltevésére	☐ ☐ ☐
Van azonosított válaszadó humán erőforrás	☐ ☐ ☐
A forrás megfelelően képzett és felkészült	☐ ☐ ☐
A válaszadó forrás kapcsolatban van a kulturális szektor szakértőivel	☐ ☐ ☐

Képzett és elkötelezett szakértők segítenek a válaszadásban	☐	☐	☐
Szolgáltatási szintre vonatkozó politika el van fogadva a válaszadásra is	☐	☐	☐
Van felhasználói fórum	☐	☐	☐
Van azonosított emberi erőforrás a fórum irányítására	☐	☐	☐
Ez a munkatárs képzett és felkészült	☐	☐	☐
A felhasználói tartalmak visszafogására létezik eljárás	☐	☐	☐
A fórumot irányító munkatárs kapcsolatban van a kulturális szektor szakértőivel	☐	☐	☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány gyakorlati tesztet és kérdést tartalmaz, melyekkel értékelhető a website interaktivitásának mértéke.

1. Van olyan ablak, ahol a felhasználók kérdéseket tehetnek fel?
2. Van olyan kijelölt munkatárs vagy csoport, aki a kérdéseket megválaszolja?
3. Megfelelően képzettek és felkészültek ezek az emberek?
4. Biztosított számukra a szolgáltatás nyújtásához szükséges idő?
5. Kapcsolatban állnak speciális szakértőkkel, akik rendelkeznek a szükséges ismeretekkel ahhoz, hogy a website-on található anyagra vonatkozó kérdésekre bármilyen szinten válaszoljanak?
6. Ezek a szakértők felkészültek és elkötelezettek ahhoz, hogy segítséget nyújtsanak?
7. Létezik a felhasználói kérdések megválaszolására vonatkozó politika?
8. Ezt a politikát megvitatták és elfogadták a megfelelő munkatársakkal?
9. Van-e olyan nyitott fórum, vita-tábla, vagy más olyan mechanizmus, ahol a felhasználók megtárgyalhatnak bizonyos kérdéseket és témákat?
10. Alkalmaznak szűrési eljárást annak kivédésére, hogy a site-on ne jelenjenek meg oda nem illő felhasználói tartalmak?
11. Ha igen, ezt egy felelős emberi erőforrás kezeli, melynek elég idő áll a rendelkezésére, kapcsolatban áll szakértőkkel, és teljes képzésben részesült?

VII. Többnyelvű

Általános ismertetés

Ez a rész a hetedik minőségi elvet vizsgálja/mutatja be, mely szerint „*A minőségi website tisztában kell, hogy legyen a többnyelvűség fontosságával, így több mint egy nyelven biztosítja a minimális elérhetőséget*”.

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezi a többnyelvűség elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website többnyelvű, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, melyek felhasználhatók a többnyelvűség biztosítására
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető a website többnyelvűsége.

Magyarázat

A website-ok olyan eszközök, melyek az online kulturális örökséget elérhetővé teszik a közönség számára. Mint már azt az elérhetőség elvénél tárgyaltuk, az elérhetőségnek univerzálisnak kell lenni. Minél nagyobb közönséget szolgál egy website, annál nagyobb értéket képvisel.

A nyelv az elérés korlátja lehet. Ez különösen igaz az európai kulturális website-okra - hatalmas mennyiségű a magas minőségű tartalom, de az európai nyelvek száma is nagyon nagy. A kulturális website-nak át kell lépni a nemzeti- és nyelvi akadályokon, és a lehető legszélesebb körű európai közönséget kell szolgálnia.

Jellemzően a kulturális website-ok egy adott tagállam vagy annak egy társadalmi csoportja kulturális értékeit mutatják be. A kört szűkíthetjük - a website csak egy régió, egy intézmény, egy csoport, vagy csupán egy adott gyűjtemény anyagait mutatja be. Ezért természetes követelmény, hogy a site tartalmát **releváns nyelven kell közölni**, és elsősorban a kulcsfontosságú célközönség igényeinek kielégítését kell szem előtt tartani.

A kulturális anyag iránt érdeklődő közönség a nyelvi és nemzeti határokon túl nyúlik. A magas minőségű website legalább alapszolgáltatás biztosítását célozza azok számára, akik nem beszélnek a website „anyanyelvét”. Ideális esetben a site minden EU tagország hivatalos nyelvén is közli a tartalmát.

Ajánlatos figyelembe venni a jelnyelvek támogatását is.

Ha ez nem lehetséges, a website tulajdonosnak a website lehető legnagyobb részét a lehető legtöbb (és legismertebb) nyelven kell prezentálnia. Még egy részben többnyelvű website is sokkal jobb, mint egy pusztán egynyelvű. Alapszinten ez azt jelenti, hogy a site legalább az EU egy másik hivatalos nyelvén közöljön tartalmi összefoglaló vázlatot, továbbá ismertetést a website céljairól. A jelentősebb bevándorló népesség nyelvének használatát a website-on szintén támogatandónak tartjuk.

A többnyelvűséget a site készítésének a **legkorábbi szakaszában kell megtervezni**. Azt az igényt, hogy a felhasználói felület elemeit több mint egy nyelven kell megadni, már a technikai dizájn során számításba kell venni. Itt ügyelni kell a forrás file-ok hatékony használatára és a felhasználói interface-ben előforduló szöveges elemek külön való kezelésére. Ez sokkal könnyebbé teszi a több nyelv támogatását és új nyelvek hozzáadását, mintha toldozni kellene a kész site-ot új nyelvekkel. Ezt az elvet alkalmazni kell olyan egymásba ágyazott objektumokra is, mint a Flash movies, 3D és a virtuális valóság alkalmazások.

Segíthet, ha a site többnyelvűségének aspektusait formális többnyelvűségi politikába foglalják és teszik közzé. Egy ilyen politika majd arra szolgálhat, hogy érvényt szerezzen a site-elemek többnyelvű megvalósulásának.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site többnyelvű legyen, a következő kritériumoknak kell teljesülniük. A többnyelvűség foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban többnyelvű”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

Néhány kritérium átfedi egymást a minőségi elvek között. Például a többnyelvűség a site átláthatóságára, elérhetőségére, és felhasználó-központúságára is befolyással van.

- A tartalmak egy része elérhető kell, hogy legyen több nyelven is.
- Támogatható a jelnyelvek alkalmazása
- Támogathatók a bevándorló közösségek által beszélt, nem EU-nyelvek.
- A site azonosítását és profilját meghatározó információkat a lehető legtöbb nyelven meg kell adni.
- Az alapfunkciókat (keresés, navigáció) több nyelven elérhetővé kell tenni.
- Ideális esetben a site statikus tartalmait (képek és leírások, monográfiák vagy más kulturális tartalmak) több nyelven elérhetővé kell tenni.
- Könnyű váltani a nyelvek között.
- A site szerkezetének és elrendezésének nem szabad változni a nyelvváltáskor - a site dizájn és a felhasználói interface nyelv logikusan külön kezelendők.
- A többnyelvűséget formális többnyelvűségi politika keretében kell megvalósítani.
- A site elemeit át kell tekinteni a többnyelvűségi politika alapján.
- Megfelelő lépéseket kell tenni, ha a többnyelvűség nem kellőképpen érvényesül a site elemeire nézve.

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrzőlistát tartalmaz, mellyel értékelhető a site.

	Igen/nem/n.a.
A tartalmak egy része több nyelven is elérhető	☐ ☐ ☐
A site-tartalmak egy része jelnyelven is elérhető	☐ ☐ ☐
A tartalmak egy része bevándorlók által beszélt, nem EU-s nyelven is elérhető	☐ ☐ ☐

A site azonosságát és profilját meghatározó részek több mint egy nyelven elérhetők	☐	☐	☐
Az alapfunkciók több nyelven elérhetők	☐	☐	☐
A statikus tartalmak több nyelven elérhetők	☐	☐	☐
Könnyű a nyelvváltás	☐	☐	☐
A site szerkezete és a felhasználói felület független a nyelvtől	☐	☐	☐
A többnyelvűség formális többnyelvűségi politika alapján valósul meg	☐	☐	☐
Végeznek többnyelvűségi vizsgálatokat a site-on	☐	☐	☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány gyakorlati tesztet és kérdést tartalmaz, melyekkel értékelhető a website többnyelvűségének mértéke.

1. Van a site-on több nyelven megjelenített tartalom?
2. A site azonosítását és profilját meghatározó információk több, mint egy nyelven jelennek meg?
3. Van olyan tartalom, ami jelnyelven jelenik meg?
4. Van olyan tartalom, ami bevándorlók által használt - nem EU- nyelven - jelenik meg?
5. A site nem-statikus információi több nyelven elérhetők?
6. A statikus (kulturális) információk több nyelven elérhetők?
7. A site szerkezete logikailag elkülönül a használt nyelvtől?
8. A többnyelvűség szempontjait már a kezdetektől figyelembe vették?
9. Van a site-nak megalapozott többnyelvűségi politikája?
10. Felülvizsgálják a site-ot a többnyelvűségi politika alapján?

VIII. Átjárható

Általános ismertetés

Ez a rész a nyolcadik minőségi elvet elemezi, mely szerint „ *A minőségi website átjárható, azaz a kulturális hálózatokon belül lehetővé teszi, hogy a felhasználók könnyen megtalálják az igényüknek megfelelő tartalmat és szolgáltatást*”.

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezni az átjárhatóság elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website átjárható, vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, amelyek felhasználhatók az átjárhatóság biztosítására
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető, hogy a website átjárható-e.

Magyarázat

Ez az elv a minőség értelmezését kiterjeszti az egyedi website-on túlra, mégpedig azzal, hogy figyelembe veszi, a site mennyire van kapcsolatban más kulturális website-okkal és olyan entitásokkal, mint a kulturális portálok, melyek alacsonyabban és magasabban helyezkednek el az információs hierarchiában.

A hangsúly a szabványokon van. Ha a kulturális website szabványos technológiákkal, adatmodellekkel és felületekkel készül, akkor az elősegíti az átjárhatóságot és a kapcsolatot más kulturális website-okkal és online entitásokkal. A szabványok (többek között) az alábbi területeket érinthetik:

- Meta-adatok
- Website-technológiák
- Harvesting - learatás
- Osztott keresés

A szabványokat a site létrehozása gondolatának pillanatától kezdve figyelembe kell venni. Sokkal egyszerűbb egy, a szabványoknak megfelelő website-ot létrehozni, mint fölhalmozni a spanyolviaszt, és azt követően fordító rétegeket és más interface elemeket kiépíteni.

Minden, a site átjárhatóságát szolgáló interface-t világosan és részletesen dokumentálni kell, annak érdekében, hogy később könnyen lehessen integrálni osztott kulturális erőforrásokba.

A második fontos terület a láthatóság, felfedezhetőség. Ahhoz, hogy a site értékei hasznosuljanak, a felhasználónak rá kell lennie a site-ra akár közvetlen módon vagy site-ok hálózatában. Ez az átláthatóság kritériumával függ össze. Egy site-nak nyilvánvalóan jeleznie kell az automata keresőmotorok és eszközök számára csakúgy, mint a humán felhasználók számára, hogy miről szól, mit tartalmaz és milyen szolgáltatásokat képes nyújtani.

Meta-adat

A több site közti átjárhatóság nagymértékben annak a kérdése, hogy a site-ok képesek-e más site-okkal és más online entitásokkal információt cserélni. Ehhez az kell, hogy a site-ok a szemantikailag hasonló tételekhez és fogalmakhoz hasonló adat-modelleket és meta-adat készleteket használjanak. Ehhez sok olyan szabvány van, melyet figyelembe kell venni a website és a website alapját képző adatbázis, illetve adat-modell létrehozásakor. Bővebb információt ad erről pl. a Minerva technikai útmutató (Minerva Technical Guidelines) c. dokumentum.

Website technológiák

Az átjárhatóságot nagymértékben megkönnyíti, ha a website létrehozása és megvalósítása során a technológiák belátható halmazát használjuk. Ez az átjárhatóságra és a felhasználói tapasztalatra egyaránt vonatkozik. Így a gyártó-specifikus kiterjesztéseket a szabványos web technológiákhoz (XHTML, HTML, Javascript) kerülni kell. Minden olyan website-funkció, amely további technológia letöltését és installálását igényeli (pl. plugin), kerülendő.

Nyílttá tétel

Ha a website az átjárhatóságot magas prioritásként kezeli, akkor ajánlott a site tartalmáról meta-adat rekord formájában információt adni, amely „learatható” lesz.

Általában ez azt jelenti, hogy gondoskodni kell az OAI meta-adat learató eszközök támogatásáról. A meta-adatok egyaránt jelentenek gyűjteményi szintű és tétel szintű meta-adatokat.

Láthatóság

Ide tartozó kérdés a láthatóság. A website-nak fel kell tárnia a humán felhasználók és a keresőmotorok számára is - hogy miről szól a site, milyen területekre koncentrál, és milyen jellegűek a gyűjteményei, tartalmi és szolgáltatásai.

A cél itt az, hogy a site jellegét és egészét írjuk le, inkább, mint az adatbázisait, vagy a site-on megtalálható specifikus tartalmakat. Erre a RSLP gyűjtemény-szintű meta-adat készlet lehet alkalmas. A Dublin Core és a RSLP meta-adatok használata a site META címkéiben megfelelő lehet. Ha létezik a kulturális website-okat összegyűjtő portál vagy felsorolás, akkor a felsorolásban lévő minden kulturális website gondolja meg, hogy meta-adatokat szolgáltatson hozzá.

Osztott keresés

A képesség, hogy a website-ot távolról is keresni lehet, azt még értékesebbé teszi. Ez a tartalom nagyobb folytonosságában nyilvánul meg, így az átjárhatóságra épít.

Itt két aspektust kell említeni: a site-on belüli keresést, illetve a site-on keresztül elérhető adatbázisokban és katalógusokban való keresést.

Magán a site-on való keresést megkönnyíthetik a lapok tetején alkalmazott fejlécekben (page header-ekben) használt meta-adat (META) címkék. Ezen túl létezhet egy olyan dokumentált felülettel rendelkező site-kereső eszköz, amely távolról is meghívható.

A site-on található katalógusok és adatbázisok keresése megoldható egy Z39.50 szerverrel, vagy egy SRW/SRU Web kiszolgáló interface alkalmazásával.

Ez a dokumentum az átjárhatósághoz szükséges szabványokról csak nagy vonalakban ad információt. Más források (mint a Minerva Technical Guidelines dokumentum) megtekintése is ajánlott.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site átjárható legyen, a következő kritériumoknak kell teljesülniük. Az átjárhatóság foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban átjárható”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

- A szabványok és a legjobb gyakorlatok felkutatását a tervezés megkezdése előtt végezték el.
- A site-ot a releváns szabványok alapján tervezték meg.
- A meta-adat modellnek meg kell felelnie a releváns nemzetközi szabványoknak és megfelelni a Dublin Core-nak és/vagy a DC.Kultúrának.
- A website technológiai megoldások csak szabványos XHTML-t, HTML-t és XML-t használjanak. A Javascript elfogadható, de formálisan nem javasolt. A gyártói kiterjesztéseket kerülni kell.
- A nyílttá tétel funkcióinak megvalósítására a szabványos technológiákat kell használni, mint az OAI PMH protokoll.
- Magán a site-on végzett osztott keresés használhat lap-szintű META címkéket, site-térképet és/vagy site kereső eszközt.
- A katalógusok és adatbázisok osztott keresése használhat Z39.50-t vagy SRW/SRU-t.
- Legyen site-szintű meta-adat profil. Ez a profil használhatja az RSLP meta-adat modellt. Meg kell fontolni a RSLP és/vagy a DC használatát a META címkékben a site honlapjánál.
- A külső interface-eket világosan dokumentálni kell.

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrzőlistát tartalmaz, mellyel értékelhető a site.

	Igen/nem/n.a.
A szabványok és legjobb gyakorlatok megismerése a site tervezése előtt megtörtént	☐ ☐ ☐
A site-tervezés során releváns szabványokat használnak	☐ ☐ ☐
A META-adatok Dublin Core-t vagy DC:Kultúra-t használnak	☐ ☐ ☐
A website nem használ gyártói saját HTML kiterjesztéseket	☐ ☐ ☐
A nyílttá tételhez OAI-t használnak	☐ ☐ ☐
Osztott site keresés lehetséges	☐ ☐ ☐

Osztott site keresés META-címkék használatával lehetséges	☐	☐	☐
Az osztott site kereséshez site eszközt használnak egy távoli interface-szel	☐	☐	☐
Láthatósági profil létezik	☐	☐	☐
A láthatósági profil a megfelelő szabványokat alkalmazza, mint RSLP	☐	☐	☐
Minden külső interface dokumentálva van	☐	☐	☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány egyszerű, ésszerű tesztet és kérdéseket javasol, annak érdekében, hogy eldönthessük, milyen mértékben felel meg a website az átjárhatóság követelményének

1. Végeztek-e irodai kutatást mielőtt a website tervezése megkezdődött?
2. Ez a kutatás releváns szabványokra koncentrált?
3. Milyen szabványokat tartottak a leglényegesebbeknek?
4. A meta-adat modell a Dublin Core-on alapszik?
 - a. Ha nem, miért nem?
5. Működik a website bármilyen böngészővel?
6. A feltáró funkciókat OAI learatással biztosítják?
 - a. Ha nem, miért nem?
7. Van a website-nak site-szintű meta-adat profilja?
 - a. Ez a profil szabványos eszközt használ, mint pl. RSLP?
 - b. A profilt alkalmazzák a META címkék honlapon való használatakor is?
 - c. A META címkék tartalma DC-ben, DC.Kultúra-ban, és/vagy RSLP-ben van?
8. Alkalmaznak osztott site-keresést?
9. Lehetséges az osztott katalógus és/vagy adatbázis keresés?
10. Ha igen, távolról is kereshető? A távoli keresési módszer szabványos a partnerekkel való átjárhatóság biztosítására?

IX. Jogkövető

Általános ismertetés

Ez a rész a kilencedik minőségi elvet vizsgálja/mutatja be, mely szerint „ *A minőségi website jogkövető, azaz figyelembe veszi a szellemi tulajdonjoggal és az adatvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket, és világosan közli a website és annak tartalmára vonatkozó feltételeket.*

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezni a jogkövetőség elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website jogkövető vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, melyek a jogkövetőséget biztosítják
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető, hogy a website jogkövető-e.

Magyarázat

Ennek az elvnek elsődleges célja annak biztosítása, hogy az olyan **nem-technikai és nem-kulturális kérdéseket, mint a szerzői és szomszédos jogok (intellektuális tulajdonjog - IPR), a jogkövetés és a személyiségi jogok** kérdését megfelelő odafigyeléssel kezeljék. Ezért aztán az elv kiemelten foglalkozik a website-működtetés etikai és jogi szempontjaival.

A kulturális website-ok esetében ez az elv különösen fontos. A kulturális website-ok általában nagy mennyiségű, nagy értékű tartalmakat publikálnak az Interneten, és az eshetősége annak, hogy ezeket a tartalmakat kereskedelmi célra, vagy jogtalanul felhasználják, igen nagy. A kulturális anyag csábító vonzereje azt vonja maga után, hogy a jogkövetés és a jogvédelem kitüntetett helyen kell, hogy szerepeljen minden kulturális site napirendjén. Az alábbiak azokat a **fontos területeket** nevezik meg, amelyeket figyelembe kell venni ahhoz, hogy az elv érvényesüljön

- A site-on megjelenő bármilyen tartalom tulajdonosa jogának védelme
- A site tulajdonosok jogának védelme a végfelhasználói visszaélésekkel szemben
- A site tulajdonosának védelme a site-on található tartalmak tulajdonosainak (esetleges) peres eljárásaival szemben
- A felhasználók személyiségi jogainak védelme

Ez a lista nem meríti ki az összes lehetséges területet, de a legfontosabbakat tartalmazza.

A tartalom tulajdonosának jogai

A kulturális website-ok gyakran publikálnak olyan tartalmakat, mutatnak be olyan műtárgyakat, vagy tételeket, melyek nem a site-tulajdonos tulajdonát képezik. Ez különösen igaz olyan portálokra, amelyek több intézmény tulajdonát gyűjtik össze és mutatják be. Ezért a tartalom tulajdonosának jogi védelme a site tulajdonosának a védelmét, de akár egy harmadik személy védelmét is jelentheti. A tulajdonos szellemi jogának védelme általában kiterjed a copyrightra és a website-on található képek jogtalan újrafelhasználása, ill. hasznosítása elleni védelemre is. Ehhez többféle megközelítés létezik, többek között az alábbiak

- Csak gyenge minőségű képek és ábrázolások közzététele
- A web-site használati feltételeinek, használati normáinak közzététele és elfogadtatása a felhasználóval
- Vízjelezés
 - o Látható
 - o Láthatatlan
 - o Digitális

A site tulajdonosának jogai

Egy tartalomszolgáltató site létrehozója a site szerkezete és egy új adatbázis létrehozása felett valószínűsíthetően szerzői jogokkal bír, még akkor is, ha maga a tartalom egy harmadik személyhez tartozik, vagy szabad felhasználású (public domain). Ez azt jelenti, hogy az adatbázis nagybani másolása tilos. A másolás elkerülésére csak olyan gyakorlati lépések adóttak, mint a felhasználó beleegyezésének megszerzése a használati feltételek és normák betartására.

A site tulajdonos védelme a peres eljárásokkal szemben

Fontos, hogy minden website törvényes alapokon álljon. Olyan tartalom prezentálása esetében, amelyet egy harmadik személy hoz létre, vagy arra szerzői joggal rendelkezik, szükség van olyan törvényes dokumentumra, mely formálisan is engedélyezi a tartalom megjelenését. Ez megóvja a site-tulajdonost a tartalom tulajdonosával való esetleges jogi összeütközésektől. A konkrét teendő ebben az esetben a felek közti jogi szerződés megkötése.

A felhasználó személyiségi jogai

A felhasználót meg kell óvni attól, hogy személyiségi jogait sérelem érje. Ha a felhasználó a saját adatait (pl. név, cím) közli, akkor ezeket az adatokat az adatvédelmi irányelvekkel összhangban védeni kell. A nemkívánatos cookiek, vagy más kémprogramok (spyware) ne kerüljenek a felhasználó gépébe. A felhasználó szükségtelen adatait ne tartsák meg a kulturális (illetve bármilyen más) website-okon. A site tartalmazzon a felhasználók számára hozzáférhető, világos személyiségvédelmi politikát.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site jogkövető legyen, a következő kritériumoknak kell teljesülniük. A jogkövetőség foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban jogkövető”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

- A site-on megjelenő tartalmakat védeni kell a jogtalan másolás és újrafelhasználás ellen.
- A site-tulajdonos új adatbázis létrehozásához fűződő szellemi jogait védeni kell.
- A site-tulajdonos és a tartalmak tulajdonosai közötti kapcsolatot szilárd jogi alapokra kell helyezni.
- Meg kell védeni a felhasználók személyiségi jogait.

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrző pontokat tartalmaz, melyekkel értékelhető a site.

	Igen/nem/n.a.
A végfelhasználót aktívan kényszerítik a hozzáférési feltételek és normák elfogadására (pl. az adott mező kipipálásával)	☐ ☐ ☐
A tartalom minősége korlátozott (pl. a képek felbontása)	☐ ☐ ☐
A tartalom digitális vízjellel van ellátva	☐ ☐ ☐
A tartalom látható vízjellel van ellátva	☐ ☐ ☐
A site használati feltételei megvédik a tulajdonost az adatbázisához fűződő szellemi jogai megsértése ellen	☐ ☐ ☐
A site tulajdonosa és a tartalmak tulajdonosai között van jogi megállapodás a site-on található tartalmakra vonatkozóan	☐ ☐ ☐
A felhasználók személyiségi jogaira vonatkozó politika megismerhető a felhasználók számára	☐ ☐ ☐
Nem használnak kémprogramokat (spyware), illetve nyomkövető cookie-kat	☐ ☐ ☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány egyszerű, ésszerű tesztet és kérdéseket javasol, annak érdekében, hogy eldönthessük, milyen mértékben felel meg a website a jogkövetőség követelményének.

1. Van használati szabályzat?
2. Igénylik ehhez a felhasználó aktív jóváhagyását? (mező kipipálása?)
3. A használati szabályzat tartalmazza az adatbázis egészének védelmét is, csakúgy, mint az adatbázis tartalmának védelmét?
4. Tettek lépéseket annak kivédésére, hogy a site-on megjelenített tartalmakat jogtalanul másolják, vagy felhasználják?
 - a. Korlátozott a képek felbontása?
 - b. Van látható vízjel?
 - c. Van digitális vízjel?
5. Van jogi megállapodás a site-tulajdonos és a tartalmak tulajdonosai között?
6. Megvédi ez a megállapodás a site-tulajdonost attól, hogy a tartalom tulajdonosának szellemi jogait (IPR) harmadik fél megsértse?
7. Megismerhető a felhasználók személyiségi jogaira vonatkozó politika?
8. Ez (vagy az ehhez kapcsolódó link) jól láthatóan fel van tüntetve a felhasználók számára?
9. Rögzítik a felhasználók site-használatát, illetve a felhasználók adatait?
10. Szükségesek ezek a rögzítések?
11. Ezek a rögzített adatok megfelelnek az adatvédelmi és személyiségvédelmi jogszabályoknak?

X. Hosszú távú megőrzés

Általános ismertetés

Ez a rész a tizedik, s egyben utolsó minőségi elvet vizsgálja/mutatja be, mely szerint „***A minőségi website tartósan megőrzött, azaz olyan stratégiákat és szabványokat követ, amelyek biztosítják a website tartalmának hosszú távú megőrzését***”.

Így tehát

- megvizsgálja, hogy hogyan kell értelmezni a hosszú távú megőrzés elvét
- kritériumokat vázol, melyek segítségével megállapítható, hogy a website tartósan megőrzött vagy sem
- ellenőrzőlistát ad a website olyan jellemzőiről, melyek biztosítják a website tartós megőrzöttségét
- teszt eljárásokat ír le, melyek elvégzésével ellenőrizhető, hogy a website tartósan megőrzött-e.

Magyarázat

Ez az elv a hosszú távú megőrzésére, és ennek elősegítésére összpontosít. Minden kulturális és egyéb jellegű website számára valós probléma és kockázati tényező a technika gyors fejlődése. Ez azt jelenti, hogy nagy a valószínűsége annak, hogy közép- és hosszú távon a fő publikációs és közvetítő technikák a ma használtaktól eltérőek lesznek. Ez idővel ahhoz vezet, hogy valószínűleg a jelenleg létrehozott website-ok használhatatlanok lesznek a távoli jövőben.

Ez különös jelentőséggel bír a kulturális website-ok esetében, mivel az itt bemutatott tartalmak időtálló értékkel rendelkeznek. A kulturális anyag (néhány kivétellel) húsz év múlva valószínűleg ugyanolyan értékkel bír majd, mint ma. Emiatt a hosszú távú megőrzésre vonatkozó stratégia minden kulturális website számára kritikus pont, és a minőség egyik legfontosabb szempontja.

A hosszú távú megőrzés gyújtópontjában a website-on megjelenített digitalizált anyagok vannak. Ezek az anyagok, képek, multi-médiás megjelenítések, digitális szövegek, stb. sokkal tovább megőrzik majd az értéküket, mint maga a website, amelyen megjelennek.

Nem lehet biztosan megjósolni, hogy milyen információ-elérési technikák, technológiák és megközelítések lesznek használatosak a jövőben. A hosszú távú megőrzésre vonatkozó stratégiának azon kell alapulnia, hogy a jövőben is igény lesz a ma létrejövő anyagokra. Néhány ma meglévő technológiát továbbra is támogatni fognak, vagy migrációs és emulációs eljárások nyomán válhatnak elérhetővé. Valószínű az a feltételezés, hogy **azokat a technológiákat fogják a jövőben támogatni, amelyek a jelenben a legelterjedtebbek és szabványosak**. Így a hosszú távú megőrzés érdekében minden website-nak a lehető legnagyobb mértékben szabványos technológiákat és megközelítéseket kell használnia.

A hosszú távú megőrzés sokban egyezik az átjárhatósággal - de ebben az esetben a website-nak a jövő rendszereivel kell átjárhatónak lennie.

Tehát a stratégiáknak az alábbi területeken kell nyomatékosítani a szabványok használatát:

- Adat-modellek
- Fájl-formátumok
- Megjelenítési technológiák
- Adathordozók

A szabvány-technológiák használatán túl a website tulajdonosoknak a rövid távú megőrzésre határozott stratégiát kell kialakítaniuk, a hosszú távra, pedig egyeztetett megközelítéseket kell alkalmazniuk. Például

- arra az esetre, ha bármilyen hiba történne (gépleállítás, szalaghiba stb.), a kulturális információ megőrzése céljából biztonsági mentési és helyreállítási eljárásokat kell alkalmazni.
- Katasztrófák esetére (pl. tűz, árvíz, vagy földrengés) rendelkezni kell helyreállítási tervekkel.
- A periodikus mentésekre jó minőségű, középtávú tartóssággal rendelkező adathordozókat (mint pl. Digitális Lineáris Szalag - DLT) célszerű használni, kiegészítve az egyéb gyakran használt tárolókat, mint a CD és a DVD.
- Érdemes gondolkodni azon, hogy a tartalmakat az Interneten keresztül egy távoli szerveren, adat farmon vagy web-archívumban archiváljuk, amelyek más, kiegészítő megőrzési stratégiát valósítanak meg.
- Az archiválási adathordozókat időnként át kell vizsgálni, és tesztelni kell, hogy megóvjuk a romlástól.
- Meg kell fontolni az új adathordozóra való migrációt, áttelepítést, ha a régebbi adathordozó már közeledik a várható élettartamának végéhez.

A hosszú távú megőrzéssel kapcsolatban, azonban, továbbra is fennáll a technikai bizonytalanság fontos kérdése. A website vezető sikeresen megvetheti a hosszú távú megőrzés alapjait, ha megfelelő politikákat és eljárásokat dolgoz ki a technikai fejlődéshez illeszkedő megőrzés érdekében.

Lábjegyzet: számos külső szervezet van (mint pl. az Internet Archive), amely az Interneten megjelenő elemeket az alapján archiválja, hogy azok milyen kulturális értékkel bírnak, illetve a hosszú távú érdeklődést mennyire képesek fenntartani. Bár az ilyen szervezetek jól elláthatják a megőrzés feladatát, mégsem tanácsos kizárólag erre a megőrzési módra támaszkodni.

Kritériumok

Ahhoz, hogy egy site teljesítse a hosszú távú megőrzésre vonatkozó követelményeket, a következő kritériumoknak kell megfelelniük. A megőrzésre való felkészültség foka a teljesülő kritériumok számától függ, ezért egy site lehet pl. „75%-ban felkészült a hosszú távú megőrzésre”, ha nem minden kritériumnak felel meg.

Néhány kritérium átfedi egymást a minőségi elvek között. Mint már fentebb megjegyeztük, sok párhuzam fedezhető fel az átjárhatóság és a hosszú távú megőrzés között; mindkettő a szabványos technológiák és megközelítések használatát mozdítják elő.

A hosszú távú megőrzés kritériumai a következők:

- Van hosszú távú megőrzési politika
- A rövid távú megőrzésre vonatkozó stratégia magában foglalja az alábbiakat
 - o Biztonsági mentést
 - o Katasztrófa esetén a helyreállítást
 - o Távoli biztonsági mentést
 - o Tartós adathordozót, mint pl. DLT
- A középtávú megőrzésre vonatkozó stratégia magában foglalja az alábbiakat
 - o Az avuló adathordozók cseréjét
 - o Új adathordozókra való migrációt, ha már elterjedté váltak
 - o A tartalom-formátumok és megjelenítési technológiák migrációját vagy emulációját, ha megjelennek az újak
- A website szabványos fájl-formátumokat használ
- A website szabványos megjelenítési technológiákat használ
- A website kerüli gyártói saját technológiák használatát, plugineket stb.

Ellenőrzőlista

Ez a rész ellenőrző pontokat tartalmaz, amelyekkel értékelhető a site.

	Igen/nem/n.a.
Van hosszú távú megőrzési politika	☐ ☐ ☐
Van rövid távú megőrzési stratégia	☐ ☐ ☐
A website-ot rendszeresen mentik	☐ ☐ ☐
Tartanak site-on kívüli mentést	☐ ☐ ☐
Katasztrófa esetére helyreállítási terv létezik	☐ ☐ ☐
A helyreállítási tervet tesztelték	☐ ☐ ☐
Periodikus mentések történnek tartósabb adathordozókra (pl. DTL)	☐ ☐ ☐
Középtávú megőrzési stratégia létezik	☐ ☐ ☐
Fontolóra vették az adathordozó migráció kérdését	☐ ☐ ☐
Az adathordozó migráció be van tervezve, vagy folyik	☐ ☐ ☐
Az avult adathordozók cseréje be van tervezve, vagy folyik	☐ ☐ ☐
A file formátum és megjelenítés migrációja és/vagy emulációja be van tervezve, vagy folyik	☐ ☐ ☐

A website-tartalmak szabványos file-formátumot használnak	☐	☐	☐
A website szabványos megjelenítési technológiákat használ	☐	☐	☐
A website kerüli a gyártói saját kiterjesztések és pluginok használatát	☐	☐	☐

Gyakorlati tesztek

Ez a rész néhány egyszerű, ésszerű tesztet és kérdéseket javasol, annak érdekében, hogy eldönthessük, milyen mértékben készült fel a website a tartós megőrzés követelményére.

1. Készült hosszú távú megőrzési politika?
2. Készült rövid távú megőrzési stratégia / mentési terv?
3. Hatályba lépett?
4. Rendszeresen mentik a website-ot?
5. A mentéseket site-on kívül tartják?
6. A periodikus mentések mester-file-jait DLT-n vagy más tartós adathordozón tárolják?
7. Van teljes helyreállítási terv katasztrófa esetére?
8. Tesztelték?
9. Készült középtávú megőrzési terv?
10. Tartalmaz a középtávú megőrzési terv
 - Adathordozó-frissítést?
 - Adathordozó migrációt?
 - File-formátum migrációt vagy emulációt?
11. A website szabványos file-formátumokat használ?
12. A website szabványos megjelenítési technológiákat használ?
13. A website használ gyártói saját kiterjesztéseket és technológiákat?
14. A website használ pluginokat vagy letölthető extra alkalmazásokat?

Az elvek prioritási mátrixa

Bevezetés

Ez a rész bemutatja a website életciklusának egyes szakaszai és a tíz minőségi elv közötti kapcsolatot. Minden szakaszhoz hozzárendeli az oda tartozó legfontosabb elveket.

Ez a mátrix a Minerva Good Practice Handbookban és a Minerva Technical Guidelines dokumentumban leírt életciklus módosított változatát alkalmazza. Ez az életciklus alábbi szakaszait határozza meg. A módosított változat azt tükrözi, hogy jelen dokumentum inkább website-okkal foglalkozik és nem digitalizálási projekkel.

1. **Website tervezés** - elsőként a tervezők a site alapeszméjét vitatják meg, meghatározzák a leendő célközönset, eldöntik, milyen jellegű szolgáltatásokat és milyen típusú tartalmakat fog nyújtani a site. Megfogalmazzák a személyiségi jogokra, megőrzésre, elérhetőségre, stb. vonatkozó politikákat.
2. **Website dizájn** - a tervezők eldöntik, milyen módon fogja a website a szolgáltatásait nyújtani és a tartalmat bemutatni. Kiválasztják a technikai platformot. Ha különleges megjelenítési mintát választanak (pl. virtuális múzeumi sétát, vagy könyvformát stb.), akkor ez ebben a stádiumban merül fel.
3. **A tartalmak kiválasztása** - a tervezők a meglévő anyagra, a célközönsegre és a site dizájnra alapozva meghatározzák a válogatási szempontokat. Kiválasztják a megjelenítendő tartalmakat.
4. **A digitalizálási folyamat** - digitalizálják a tartalmat és elkészítik a mester-képeket és a többi digitális anyagot. Megszövegezik a kiegészítő (háttér) információkat.
5. **A digitális törzsanyag tárolása és megőrzése** - a digitalizált törzsanyagot (master material) biztonságosan eltárolják. A Webes megjelenítéshez a törzsanyagról hordozható vagy bemutatható másolatot készítenek.
6. **Meta-adat begyűjtés** - a kiválasztott tartalmat leíró meta-adatot összegyűjtik, és adattárba (adatbázis, XML, stb.) mentik.
7. **A website kivitelezése** - Kidolgozzák a website-ot a politikák, az elérhető tartalmak, és a website-terv alapján.
8. **Online publikáció** / a site élővé válik - a website elérhetővé válik a célközönség számára.
9. **Folyamatos karbantartás** - a website mindig naprakész. A felhasználók visszajelzéseire és javaslataira figyelnek és reagálnak.

Minden egyes elv-életszakasz párhoz egy 1-3 értéket rendeltünk:

1 - Alacsony prioritás

2 - Közepes prioritás

3 - Magas prioritás

	Website tervezés	Website dizájn	Tartalmak kiválasztása	Digitálizálási folyamat	A mesteranyagok mentése és tárolása	Metaadatok begyűjtése	Website kivitelezése	Online publikálás	Folyamatos karbantartás
Átlátható	2	3	1	1	1	1	3	3	2
Hatékony	2	3	3	1	1	2	3	3	2
Karbantartott	2	1	2	2	1	1	1	3	3
Elérhető	3	3	1	2	1	1	3	1	1
Felhasználóközpontú	2	3	1	1	1	1	3	1	2
Interaktív	2	2	3	1	1	1	2	3	3
Többnyelvű	3	3	2	2	1	1	3	2	1
Átjárható	3	3	1	3	2	3	3	2	2
Jogkövető	1	1	3	1	2	1	1	1	1
Tartósan megőrzött	1	1	2	3	3	3	1	1	2

Megjegyzés

A legkritikusabb szakasz a minőségre:

- Website tervezés
- Website dizájn
- Website kivitelezés
- Online publikálás

Ezzel a feltételezéssel élünk, mivel ezek azok a szakaszok, amelyek legközvetlenebbül érintik magát a site-ot. Természetesen a site fenntartás a jövőben nem köthet kompromisszumokat a minőség kérdésében.

A többnyelvűség és az átjárhatóság különösen fontos. Ez azért van, mert már a kezdetekkor tervezni kell, nem lehet toldozgatni később. Ezzel ellentétben az interaktivitás a többi után alkalmazható.

Következtetések

A minőség minden website számára kritikus jellemző. A minőség a kulturális website-okon bemutatott anyagok fontossága és értéke miatt különös hangsúlyt kap a kulturális szektorban. Ahogy nő az Internetnek, mint információs forrásnak a használata, egyre inkább elterjed a kultúra Interneten történő „fogyasztása”. Ahogy az Internet használata egyre nagyobb szerepet kap az oktatásban és a kutatásban, úgy válik az online tartalmak minősége egyre fontosabbá.

Ez a dokumentum a tíz minőségi elvet tárgyalta bizonyos részletességgel. A legfontosabb üzenetei az alábbiak:

- A website tervezésének kezdetétől minőségre kell törekedni
- A felhasználó központi szereplő - minden stádiumba be kell vonni
- Célszerűen gondolni kell a kapcsolatra más online forrásokkal (átjárhatóság) és a jövő forrásaival (hosszú távú megőrzés).

Megfelelő tervezéssel, a meglévő ismeretekre, jó példákra, szabványokra és útmutatókra való támaszkodással a jó minőségű website létrehozása nem lehet nehezebb, költségesebb, vagy lassúbb, mint egy rossz minőségűé.

Minerva referenciák

A lehetséges referenciákat nem lehet itt felsorolni, mivel túl sok van, és nem lehetne elég kimerítő listát adni róluk. Úgy döntöttünk, hogy annak a kockázatát elkerülendő, hogy nem adunk teljes listát, a felsorolást a Minerva referenciákra korlátozzuk.

Minerva minőségi elvek

<http://www.minervaeurope.org/structure/workinggroups/userneeds/documents/cwqp-uk.htm>

Minerva Technical Guidelines dokumentum

<http://www.minervaeurope.org/publications/technicalguidelines.htm>

Minerva Good Practice Book

<http://www.minervaeurope.org/publications/goodhand.htm>

Minerva Quality Handbook

<http://www.minervaeurope.org/publications/qualitycriteria.htm>